

SVIESA

1

SPALIS-LAPKRITIS-GRUODIS, 1948

No. 4

HARRY S. TRUMAN
Jungtinių Amerikos Valstijų Prezidentas.

“ŠVIESA”

(The Light)

Political, Scientific and Literary Quarterly Magazine, issued by American Lithuanian Workers Literary Society, 46 Ten Eyck St., Brooklyn 6, N. Y.

Editorial Board: R. Mizara, A. Bimba, V. Tauras.

Managing Editor—Anthony Bimba.

Subscription Rates: \$1.00 a year; single copy 25c.

Entered as second class matter September 21, 1934, at the Post Office at Brooklyn, New York, under the Act of March 3, 1879.

1948 METŲ TURINYS

No. 1.

Kodėl Mus Palikai. Alb. Žukauskas	3
Pirmosios Liet. Kn. Išleidimas. Prof. K. Korsakas	4
Kodėl Naujoji Santvarka Turi Laimėti?	
D. M. Šolomskas	8
Sodžiaus Vakaras Liet. Eilėraštis. Vl. Mozūriūnas	10
Žymusis Skulptorius Vin. Grybas. L. Vaineikytė	11
Mūsų Žemė. Eilėraštis. Teofilis Tilvytis	13
Teatras Dolerio Vergijoje	14
Kalnų Varpeliai. Eilėraštis. A. Churginas	16
Mėnuo Žvitrus. Eilėraštis. Jonas Kaškaitis	16
Muziejaus Aikštė. J. Jurginis	17
Linksma Daina. Eilėraštis. Jonas Kaškaitis	20
Rašytoja Marija Lastauskienė. Ant. Vengris	21
Mūsų Kn. ir Jų Mylėtojai. Dr. J. Baltrušaitienė	23
Baudžiauninkės Duktė. Eilėraštis. V. Valsiūnienė	25
A. Vienuolio Kūrybinis Kelias. Kostas Korsakas	28
Herojų Žemėje. Eilėraštis. A. Churginas	32
Ne Pūgos Sėlo. Eilėraštis. V. Valsiūnienė	32
Butkų Juzel. Eilėraštis. Jonas Šimkus	33
Svytury. Eilėraštis. Teofilis Tilvytis	33
Mokslinė Knyga Tarybų Liet. D. Kazakevičius	34
Visa Lietuva. Eilėraštis. V. Mykolaitis-Putinas	35
Pirmoji Amer. Lietuvių Knyga. Dr. A. Petrika	36

No. 2

Henry Wallace: Liaudies Draugas. Rojus Mizara	39
Trečioji Partija Istorijos Šviesoje. A. Bimba	43
Chinija ir Jos Žmonių Kova už Laisvę.	
D. M. Šolomskas	47
Tai Bent ir Demokratija. Jonas Kaškaitis	55
Pirmosios Knygos Reikšmė Mūsų Literatūrai.	
V. Mykolaitis-Putinas	58
Daina Kovinga. Eilėraštis. Jonas Kaškaitis	61
Lietuvoje Kn. Leidimas ir Jų Vaidmuo. J. Šimkus	64
Muzika. Eilėraštis. K. Dagilis	70
Bernellai, Mergelės! Eilėraštis. Jonas Kaškaitis	71
Rugiai. Eilėraštis. T. Rostovaitė	71
Speigas. Eilėraštis. N. A. Nekrasovas	71
Pakilome Gyventi. Eilėraštis. A. Skinkys	72

No. 3.

Progresyvių Partija ir Jos Vaidmuo. A. Silėnas	75
Nakties Sparnai. Eilėraštis. St. Jasilionis	78
Nuo Jeffersono-Markso iki Fosterio. A. B.	79
Milijonai Pasmerkusių Kentėjimui. Dyson Carter	82
Džiaugsmo Poezija. Eilėraštis. Jonas Kaškaitis	83
Liet. Literatūros Dekada Maskvoje. R. Šarmaitis	84
Artojas. Eilėraštis. Teofilis Tilvytis	86
Stasys Jasilionis ir Jo Kūryba. Dr. A. Petrika	87
Bruožai iš Liet. Tautos Kovų. Prof. J. Žiugžda	91
Senos Pažintys. Eilėraštis. Stasys Jasilionis	97
Kunigas Antanas Strazdelis. P. Mikutaitis	98
Vilnius. Eilėraštis. V. Mykolaitis-Putinas	100
Rašytojas Jonas Biliūnas. B. Pranskus	101
Simanas Stanevičia ir Jo Kūryba. K. Korsakas	106
Nuteistas. Eilėraštis. Jonas Kaškaitis	108

No. 4.

Sodininkas. Eilėraštis. Vyt. Sirijos Gira	111
Kaip Dabar Su Ta Vėžio Liga?	
J. J. Kaškaucius, M. D.	112
Amerikos Legijonas ir Karo Veteranai. A. B.	116
Lietuvių Divizija Kursko Mūšiuose.	
D. M. Šolomskas	122
Klausyk, Nerle! Eilėraštis. J. Žemaitis	124
Praeitis. Eilėraštis. Stasys Jasilionis	124
Jurgio Baltrušaičio Poezija. Dr. A. Petrika	125
Švitimas Papurės Kalnyne. Eilėraštis. A. Dagilis	130
Moterys Simto Metų Progreso Keliu.	
Dr. Johanna T. Baltrušaitienė	131
Nemuno Šalies Pasaka. Stasys Jasilionis	135
Didysis Revoliucinis Demokratas	136
Amerikos Darbo Unijų Narystė	138
Austrijos Sostinėje Vienoje. A. Venclova	139
Lietuvai. Eilėraštis. Antanas Jonynas	143
Rudenio Melodija. Eilėraštis. Jonas Kaškaitis	143

SVIESA

The Light

Prenumeratos kainna: metams \$1.00
Pavienis numeris 25c.

Politikos, Mokslo, Meno ir Literatūros
Trimėnesinis žurnalas

Leidžia Amerikos Lietuvių Darbininkų Literatūros Draugija, 46 Ten Eyck Street, Brooklyn 6, N. Y.

Redakcinė komisija: R. Mizara, A. Bimba, V. Tauras. Atsakingasis redaktorius: A. Bimba.

No. 4

Spalis-Lapkritis-Gruodis (Oct.-Nov.- Dec.), 1948

Metai XV

SODININKAS

VYT. SIRIJOS GIRA

Jis rantom įgudusiom nuskina vaisių:
Sultingas, prisirpęs, sodrus ir skanus.
Jis eina per sodą, ir triušia, ir taiso,
Ir kartais pamąsto:—O buvo kadaise
Tiek daug ir rūščių ir vargingų dienų...

Ir sėdas prie lysvės, ant griovio kraštelio,
O pypkė burnoj smilksta dūmais melsvais,
Ir bitė nuo lapo į debesį kelias,
Ir gravijum žvilga tarp medžių takelis,
Ir mąsto žmogus: Taip, visai nesenai...

Ne vaisiai ir uogos,—granatos pašonėj,
Ne medžio grėbliakotis,—ginklas grąšus.
Ne sodo takeliai, o kalvos ir kloniai,
Ne bičių dūzgimas lydėjo kelionėj—
Tai kulkų zvimbimas sutiko visus.

Daug žemių matyta, daug kelio praeita,
O prakaitas bėgo per veidą čiurkšle...
Į pergalę žygis—nei lengvas, nei greitas,
Juk vaisiui subręst reikalingas ir laikas,
Tai ko, po šimts pyпкиų, dėl laiko verkšlent?

Ir ėjo kareivis iš krašto į kraštą,
Žinojo gerai, ko jis eina kariaut!
O ten, rytuose, soduos vaisiai jau bręsta,
Ir neša žmona jam laiškelių į paštą:
Laimėtoju grįžk, kad mums būtų geriau!

Ir rašo žmona: jau serbentos prinokę,
Tik amaras agrastus baigia naikint.

Kas link obuolių, tai, vyreli, ne juokas,—
Šakų neatlaiko net paremtos kuokos!
Ir šiaip visi krutam ir esam sveiki...

Laiškeli, laiškeli, balandi baltasis,
Kiek džiaugsmo į apkasą rūstų neši!
Ir jūs, mielos žmonos, ir jūs, geros sesės,
Ir jūs, juodplaukės, ir jūs, geltonkasės,
Jus prašo kariai—kuo daugiausia rašyt!

Ir skuba laiškai, ir pabūklai mauroja,
Ir pergalės vaisius vis noksta sodryn,
Ir lėtas žmogus tampa mūšy herojus,
Nes žino jisai, kad už tiesą kovoja!
Už tėviškės laisvę ir laimę—pirmyn!

... Taip, buvo laikai,—mena traukdamas dū-
Ir ūsą paraitęs, pakyla keliaut. [mą,
O tų obuolių koks šiandieną didumas!
O darbo to daug medelynus ir krūmuos!
Juk to nepaliksi "rytoj" ar "vėliau"!

Ir žino jisai, kad Tarybų žemelė
Tai didelis sodas, vešlus ir gražus.
Ir didis žmogus sodą saugo ir kelia,
Prižiūri jame tolimiausią medelį,
Ir joks čia medelis todėl nepražus.

Ir buvęs karys dirba darbą ramus—
Kas drįs jam išplėsti gimtuosius namus?!

1947. VII. 18.

KAIP DABAR SU TA VĖŽIO LIGA?

J. J. KASKIAUČIUS, M. D.

Gal jau bent kiek atgal pradėjo šliaužt vėžys? Gal pradėjo bijot tų visokių modernių vaistų? Gal bus galima kada jį ir visai išvaikyti?

Visiems rūpi vėžys. Visi jo bijo, bando saugotis, bando jį laiku pagaut, kol dar nepergiliai įlindo. Bet nelengva jį surast, sugaut ir sunaikinti, nors pažangos ir padaryta.

Vėžys vis tebėra žiauri ir atspari liga. Daugelis nuo jo išsigydo, jei griebiasi pagalbos pradžioje. Gydomo priemonės dabar jau geresnės. Lengviau pasidarė vėžį pažinti, kad ir giliai kur viduriuose. Lengviau ir tikčiau galima ligoniui išgyti, jei nepervėlai pradėta. Jei vėžys ir gerokai įsigalėjęs, ir tai dabartiniais metodais ligos siausmą galima bent apmašinti ir gyvenimą pailginti, skausmą sumažinti.

Kovoje su vėžiu daug padeda du veiksniai: *periodiškas tyrimas ir pagerėję gydymo būdai*. Tie būdai, beje, vis dar tie patys: operacija, Rentgeno (X) spinduliai ir radiumas. Tačiau daugybė naujų žinių ir įgytų prityrimų suteikia daugiau vilties ir žada dar daugiau. Nemažai dasižinota, kaip pradeda augti įvairios vėžio rūšys. Nauji pažinimo metodai praktikuojami tam tyčia ligoninėse bei klinikose.

Iš ko prasideda vėžys? Kokios vėžio ligų priežastys? Visas keblumas čia ir yra tas, kad tų priežasčių daugybė, ir tikrai jas sugauti ne taip lengva.

Du pamatiniai veiksniai, manoma, prirena dirvą vėžiui atsirast. Koks nors erzimas, jaudinimas ar užgavimas kokios vietos, ir kokie nors organiniai trūkumai.

Audinius gali įžinti kokie mechaniški jaudikliai, kurie trina, brūžina, degina ir kitaip kaip dažnai užgauna. Panašiai daro ir chemiški jaudikliai: kokios rūkštys, šarmai, karšti saulės spinduliai, radiumas ir Rentgeno spinduliai, jei jų tenka per daug gauti. Net ir visatiniai (kosmiški) spinduliai turi savo netikusios veikmės.

Kai dėl organinių trūkumų, tai jų gali sudaryt žmogaus organizme kokios netikusios reakcijos arba susigrūdimai medžiagų apykaitoje (metabolizme). Medžiagų apykaitą veikia vidinių liaukų hormonai arba sekrecijos, tam tikrų organų ir plėvių enzymai (fermen-

tai, raugalai) ir tie visiems taip svarbūs ir esmingi vitaminai.

Šaip sau žmogui sunku susigaudyti kūno fiziologijos painiavoje. Bet čia užsigulę darbuojasi gydytojai, laboratorijų tyrėjai, biologai, mokslininkai, chemikai.

Tai nors paviršium galite kai ką pagraibyt, kaip atsiranda vėžys.

Mokslininkai jau susekė daugybę priežasčių, iš ko prasideda vėžiai, tos ar kitos rūšies, o tų vėžio rūšių — irgi daugybė. Tyrinėtojai jau žino visą eilę "vėžiagamių" veiksmų arba "Karcinogeniškų agentų," kurie, tam tikrose aplinkybėse, pagamina vėžį. Tiesa, mokslininkai dar negali tikrai pasakyti, kas pasidaro gyvų audinių narveliams (celėms) įtakoje tų vėžiagamių veiksmų, — kodėl tie narveliai pasikeičia, pasidaro lyg laukiniai, ima augti, dauginis be tvarkos, nesuvaldomai, įsibraudami bet kur į sveikuosius audinius.

Šimtai yra chemiškų veiksmų, kurie gali padaryti vėžį. Jau nuo seniai žinoma, kad derva (smala) ir dervos produktai yra vėžiagamieji veiksniai. Seniau, kada dūmtraukius krėsdavo ir valydavo kaminkrėčiai, tai nuo suodžių — nuo jų dervos daugelis gaudavo odos vėžį. Asfaltas, cementas, nafta, aliejai ir kitokie chemikalai gali pradėt vėžį. Taip pat rūkymas, dūmų derva.

Tam tikri "virusiniai" nuodai, "virus-toksinai" gali padaryti savo rūšies vėžius laboratorijų gyvūnėliams: kralikams, triušiams, varlėms, viščiukams.

Laboratorijų gyvūnėliai apserga vėžiu dėl tam tikrų maisto trūkumų, kai jiems neduodama, sakysim, cholino, labai esmingo bet kokio naturalaus, negadinto maisto elemento.

Stoka pamatingųjų maisto dėsnių sudaro tinkamą vėžiui atsirast dirvą. Aplinkybės, nuo kurių žmogus (ar gyvulys) labai nutinka, irgi yra prielankios vėžiui lengviau prasidėt. Tai dar, žinoma, nereiškia, kad nutukimas bei riebumas ir perdidelis svoris pat savaime yra vėžio priežastis.

Laboratorijose mokslininkai dirbtiniais būdais išvysto krūtų vėžį pelėms, ir tas krūtų

vēžys pasidaro paveldims — pereina tų pēliu vaikams, kai jie žinda savo motinų krūtis.

Laboratorių gyvūnėliams galima prigydyt vėžį, įsodint jam iš kito gyvūnėlio išimto vėžio dalį. Jiems vėžius galima ir nugydyt tam tikrais preparatais, be operacijos, be piovimio. Bet šitokie preparatai, kol kas, dar nenugydo žmogaus vėžio. Dar nesurasta tokio cheminio vaisto, kurs prašalintų žmogui vėžį, nors tyrinėjimai tebeina visais garais. Gal ateity ir pasiseks ką tokio išrasti.

Ar vėžys limpama liga? Ar galima vėžiu užsikrėsti nuo vėžiu sergančio žmogaus? Ar žmogus gali apsigimti su vėžiu, — ar gali vėžį paveldėti nuo vėžiuotų tėvų (tėvo arba motinos)?

Kiek žinoma lig šioliai, vėžys nėra limpama ir nėra paveldima liga. Tačiau palinkimas gauti vėžį gali būti paveldėtas. Atseit, kieno šeimoj, tarpe tėvų bei senelių buvo vėžio ligų, tokiems reikia dažniau apsižiūrėti, duotis išegzaminuoti, patikrinti.

Tarpe laboratorijos gyvūnėlių vėžys gali būti ir paveldėtas. Tuos gyvūnėlius galima lengviau kontroliuoti, skyrium laikyti, saviškai maitinti — ir tēmyti, kas ir kaip pasidaro jų organizme. Su žmonėmis taip daryti negalima. Negalima "vėžiškų" tyrinėjimų ant jų daryti.

Tiesa, tūlos tautybės bei padermės, palyginti, dažniau gauna vėžio ligą. Bet čia negalima kaltinti paveldėjimo. Galima kaltinti išgyvenusius papročius, gyvenimo aplinką, maistą, dietą, nes šitokie faktoriai bet kur didina palinkimą susirgti vėžio liga.

Vėžį pažinti ir susekti, naujais metodais, galima dabar greičiau ir lengviau. O tai labai ir labai svarbu. Kuo anksčiau ir kuo greičiau pažinsi vėžį ir kuo greičiau jį prašalinsi, tuo tikresnis tau bus pilnas išgyjimas. Tatai nuvers visą dalyką ton ar kiton pusėn: gyvent ar mirt.

Kai kurios vėžių rūšys tebėra sunkiau susekti, kad ir po šiai dienai. Bet tyrinėjimai daro vis naujų išradimų ir duoda stipresnių vilčių. Galimas daiktas, kad taps išrastas ir tvirtai nustatytas koks pamatinis tyrimas bet kokiai vėžio rūšiai susekti, bet kurioj kūno daly, kad ir giliai kur viduriuose.

Kol kas, štai kokie metodai vartojami dabar.

1. *Gimtuvės vėžį* galima susekti, mikroskopškai ištyrus "baltąsias" iš makšties (iš gimdomojo kanalo). Jei pasiseka surast nusišėrusių vėžio narvelių, tai tau ir ženklas, kad gimtuvėj esama vėžio. Technika nekeblė, bet reikia prityrusio laboratorijos darbuotojo. Panaši technika vartojama ir skrandžio ir plaučių vėžiui susekti.

2. Kita dažnai vartojama technika. Iš *ligonio šlapalo* (šlapimo) daromas sutirštintas ekstraktas, kurs su adata įleidžiamas laboratorijos žiurkei. Jei už kelių dienų gyvūnėlio blužnis arba lyties organai žymiai padidėjo, tai jau negeras ženklas: ligonis turi vėžį.

3. Čia irgi lengva ir patogi technika. Ligonio išimtam kraujui nusistovėjus ir sukresėjus, nupilamas jo skystis — serumas. Į jį įmaišoma tam tyčia ekstrakto iš teliuko gema-
lo kepenų. Jei serumas nuo to pasidarė balzanas ar drumstas, tai jau vėžio ženklas.

4. Ligonio *kraujo serumas* švītinamas ultravioletiniais spinduliais. Jei serumas pasidarė drumzlėtas ir lyg kad žėri šviesoj, tai gerai — pavojaus nėra. Jei serumas nuo tų spindulių atrodo tyras, tai reiškia vėžį.

5. Ligonio kraujo skystimas. — *kraujo plazmė* atskiedžiama distiliuotu vandeniu stiklinėj tyrimo dūdelėj. Pro tą plazmės skiedinį dūdelėj leidžiama šviesa. Laikant prie šviesai, nustatoma plazmės spalva. Tuoj paskui dūdelė įmerkama karštam vandenin, kelioms sekundėms. Nuo karščio plazmė sutenėja, bet ji sukreėja daug greičiau, kai esama vėžio, ir spalva bus pakinta.

6. Į taip pat atskiestą *kraujo plazmę* įlašinama mėlynojo metileno dažų ir tēmijama, kokia pasidaro spalva. Jei spalva pasikeitė, tai vėžio ženklas.

7. Tokiu pat būdu — į atskiestą kraujo plazmę įlašinama mėlynojo kresylio dažų. Čia irgi spalvos pakitimas nurodo vėžį.

Tyrimai 5, 6 ir 7 paprastai daromi visi tuo patim pradėjimu. Ir jeigu visi trys išeina teigiamai pasikeitė, tai susidaro gana tikras vėžio ženklas. Šiuos tyrimus tačiau sutrikdo neštumas, drugio liga (maliarija) ir dar kokie organizmo trūkumai.

8. *Smegečių vėžys* arba taip koks navikas — labai sunkus daiktas pažinti pačioj pradžioj, kol dar operacija gali duoti gerų pasekų. Tai šitą keblumą neretai padeda sumažinti

radioaktyvieji daiktai. Yra tam tikri dažai, fluoresceino dažai, kurie tinka smegenų audiniams nudažyti. Sujungus fluoresceiną su radioaktyviuoju iodinu, pasidaro naujas junginys—diiodofluoresceinas. Įleidus šito junginio su adata į ligonio veną, šitas dažas susimeta į smegenų naviką, ir tada lengviau pasidaro jį surasti ir nustatyti.

Šių metodų pavaizdavimai duoda jums supratimą, kad jau yra gera pradžia padaryta. Galimas daiktas, kad galiausiai taps išrastas ir pamatingas vėžiui surast tyrimas. Bus tada galima pagauti vėžį pačioj jo pradžioj — ir jį sau gražiai, nuodugniai išplauti, prašalinti ir paskui radiumu arba X-spinduliais pašvitinti tą vietą. Su tokiu tyrimu paskui bus galima patikrinti visus vėžį turėjusius ligonis, ar dar nėra kur kūne užsilikusių vėžio gūžtų.

Tai tiek apie vėžio suradimą. O kaip su gydymu? Čia irgi pasistūmėta pirmyn. Gal dar netiek daug, kaip įsivaizduoja tūli lengvabūdiškai ir lengvatikiškai, susigaudę kokių stebuklingų išradimų iš geltonlapių ir aplinkraščių,—gal kokių „atombombiškių“ ar „radioaktyviųjų gyduolių.“ Deja, tokių stebuklų dar neišrasta. Chirurgija (operacija), Rentgeno spinduliai ir radiumas vis dar tebėra vieninteliai patikimi būdai, jei nepervėlai vartojami.

Bet jau yra visa eilė gydymų būdų, kurie sėkmingai vartojami vėžio ligose,—jei neišgydyt, tai bent palengvint ligai, gyvenimui pailgint, skausmui prašalint.

Lytiniai hormonai vartojami kai kuriais vėžio ligos atsitikimais. Išgydyt vėžio jie neišgydo, bet žymiai palengvina ir apstabo jo tolesnį augimą. Jie taipgi lyg ir nušviečia bent vieną vėžio atsiradimo priežastį. Vyriški lytiniai hormonai palengvina moteriai krūtis vėžį, mažina skausmą, dalinai mažina ir patį vėžį. Savo ruožtu, moteriški lytiniai hormonai panašiai veikia vyro prostatinės liaukos vėžį, kartais taipgi vyro krūtis vėžį.

Uolūs tyrinėtojai ir laboratorijų technikai, analizuodami vėžio ligočių šlapalą, surado jame kokių tai hormonų, kokių visai nėra sveiko žmogaus šlapale. Tyrinėjimai ir sekiojimai eina ir tolyn šita linkme. Vis tai juk hormonai — galingieji judintuvai, išjudintojai, veiksmo pradėjėjai ir palaikytojai.

Skrandžio vėžys neretai paeina nuo antinksinių (adrenalinų) liaukų netvarkos. Šių liaukų hormonai dabar jau gaminami ir dirbtiniai, sintetiški. Tokie antinksiniai hormonai suvaldo vieną vėžio rūšį laboratorijų gyvūnėliuose. Tai jau šį tą reiškia.

Moteriški lytiniai hormonai—*karščiagamiai, estrogeniški hormonai*—padaro jaunam viščiukui naviką—nenormalų guzą. Ir šitokios rūšies naviką nugaldo tam tikra vitaminų atskala (aminopterinas).

Iš visų kūno audinių bei liaukų, tiktai skydinė liauka (tiroidinė) būtinai reikalinga iodo. O iodą galima padaryt radioaktyvų. Radioaktyvuotas iodinas dabar vartojamas skydinės liaukos vienai vėžio rūšiai gydyt: palengvina ligą, mažina vėžį ir skausmą ir, rodos, vieną kartą net ir visai išgydė šios rūšies vėžį.

“Azoto garsvyčios” (“nitrogen mustards”) teikia pagalbos—limfinių audinių vėžiui aprašinti, taipgi plaučių vėžiui ir kraujo narvelių vėžiui suvaldyti. Taip pat—išgydyt neišgydo, bet mažina kančią, apstabo naviką, pailgina gyvenimą.

Tiriamasis darbas eina su įvairiais radioaktyvuotais metalais. Jų gabaliukai įkišami į vėžio navikus, ypač kuomet vėžys įsimeta kur į kūno paviršių, apie viršutinius audinius.

Vitaminai daug ką reiškia vėžio klausimuose. Folinė rūkštis, atskala to daugiašakio vitamino B, sutramdo ir sulėtina vieną viščių vėžio rūšį. Tačiau iš šito proceso susidaro nuodingų organizmui pasekų.

Kita to paties šakotojo vitamino B atskala, gimininga folinei rūkščiai—teropterinas. Šitas teropterinas, pats pavieniu arba krūvoj su vyriškuoju lytiniu hormonu testosteronu, bent laikinai palengvina krūtų vėžį, dasigavusį kad ir gliaul kur į kūno organus.

Eina tyrinėjimai su garso bangomis. Pačios aukštosios ir pačios dažnosios garso bangos neapasiaikia žmogaus ausies. (Žemesnieji gyvūnai jas girdi ir nuo jų labai nukenčia.) Šitokios bangos užmuša bakterijas ir kitus ligų perus, jei tos bangos labai sukaupiamos į vieną tašką. Daromos pastangos panaudot tokius neapsakomai greitus garso virbėjimus vėžio narveliams užmušti.

Skripso okeanografijos institutas Kalifornijoj tyrinėja jūrų gyvijų—smulkiosios rū-

šies. Institutas susekė, jog tūli jūriniai mikroorganizmai gali suskaldyti kai kuriuos cheminius junginius—hidrokarbonus. O hidrokarbonai, laboratorijų tyrinėjimuose su tūlais gyvūnėliais, padaro jiems vėžį. Vadinasi, tokie jūrų mikroorganizmai galėtų pakirsti keklą kokiai vėžio rūšiai.

Daromi lyg ir čiėpų tyrinėjimai. Jeigu vieno gyvūlio audinius įleisti su adata ir kitos rūšies gyvūno kūna, tai jam iš to atsiranda kaip ir kokie priešnuodžiai, panašiai kaip susidaro priešnuodžiai prieš bakterijas, įčiepijus (žmogui ar gyvuliui) negyvų bakterijų. Tam tikslui naudojami triušiai, žiurkės, pelės, vis su koku pasižymėtu organu, kaip kad inkstai. Jei kokiam gyvūnėliui įšmirkšti kitokio gyvūnėlio inksto audinių, tai šio pastarojo inkstai pagamina atsparumą (lyg ir kokį priešnuodį) prieš įsiveržėlį svetimą inkstą. Jeigu į tokį priešnuodį primaišyti radioaktyvių medžiagų, tai gali pasidaryti inksto vėžiui naikinti preparatas.

Labai įdomių priešvėžiškų tyrinėjimų eilė varoma Tarybų Sąjungoj. Prieš porą metų dar kuoopštūs laboratorijų mokslininkai—daktarai Kliujeva ir jos vyras Roskinas—pagamino priešvėžišką "KR" serumą. Pagamino jį iš tam tikrų ligos parazitų ("trypanosoma cruzi"). Ir su tuo "KR" serumu pasisekė išnaikinti laboratorijos gyvūnėlių vėžius. Tyrinėjimai eina ir tolyn, net ir Amerikoje. Vienam gydytojui įsiri pasisekė nugalėti gyvūnėlio vėžį, čia pat Amerikoje.

Yra tam tikras smarkus vaistas—ekstraktas iš mandragoros augalo. Vardas jam—podofilinas ("podophyllin"). Jis nuėda ir išnaikina laboratorijos gyvūnėlių vėžius ir šiaip navikus. Naikina jis ir žmogui kokias karpas, paviršutinius navikus. Bet su juo reikia atsargiai: tai nuodingas vaistas. Gal, laikui bėgant, išsistobulins koks saugesnis ir tikresnis preparatas.

Kol kas, dar nėra čiėpų nuo vėžio ligos, tokių čiėpų, kurie apgintų žmogų nuo vėžio, arba išgydytų vėžio ligą. Tačiau jau daromi žygiai ir šita kryptimi.

Vienas įžymus Kanados mokslininkas (P. Bantingas) vedė eilę tyrinėjimų su tam tikra viščiuku vėžio rūšia. Jis įsodindavo viščiukui ir prigdydavo vėžį. Vėžys auga, šakojasi, kaip ir paprastai jis daro. Tada mokslininkas

ima ir nudegina šitą vėžį Rentgeno spinduliais, išnaikina jį visai. Po tūlo laiko tam pačiam viščiukui jis ir vėl įsodina į audinius tos pačios rūšies vėžį. Bet vėžys jau dabar nebeprigyja, neauga: nudžiūsta, nuvysta ir tiek. Matyt, nuo to Rentgeno spinduliais švitinimo ir to vėžio nykimo, viščiuko organizme pasidarė kaip ir kokie priešnuodžiai, kurie paskui jau išnaikina bandantį įsimesti vėžį, neleidžia jam nė prasidėti.

Tai tokios tokelės su tuo nelabuoju vėžiu. Patarimas pasilieka vis tas pats: *reikia periodiškai duotis ištirti*. Geriau sučiupti vėžį pačioje pradžioje ir tuoj jį prašalinti—neduoti jam įsigalėti. Vėžiui pažinti ir tyrinėti jau yra visa eilė įstaigų, klinikų. Yra ir prityrusių gydytojų. Medicinos fakultetai ir mokyklos teikia studentams tokių žinių.

Ir šiaip kiekvienam patartina apsižiūrėti. Jei pastebėjai ką tokio įtartino, smuk greičiau persitikrinti. Šitai keletas vėžio apsirėškimų bei požymių:

1. Jei intapas ar karpa pradeda eiti didyn ir pasikeičia spalva;
2. jei atsiranda kur guzelis ar patinimas koks nepaprastas;
3. jei kokia opa ar įplyšimas negyja ir negyja;
4. jei pradeda kraujuoti bet iš kur, iš kūno atvargi;
5. jei nei iš šio nei iš to užkimšta gerklė ir kosulys vargina ilgai;
6. jei viduriai išeina iš tvarkos, be jokių apčiuopiamų priežasčių ir nuolat esti suklurę;
7. jei vidurius pakaitomis tai paleidžia tai sulaiko;
8. jei šlapintis darosi sunku ir skaudu;
9. jei nėra ir nėra apetito, ir svoris vis eina mažyn,—visais panašiais atsitikimais patartina pasiteirauti su gydytoju. Gal pavojaus ir nebūtų, vis dėlto geriau patikrinti. Nėr ko laukt abejingai.

Antra vertus nėra reikalo, be jokio pamačio, labai jau bijoti vėžio ir įsivaizduoti nebūtas baisybės. Dažniausia tokios baimės neturi nieko bendra su blogybiniu naviku.

Su vėžiu padėtis nėra tokia jau beviltiška. Vis daugiau susidaro žinių, kaip jį pažinti laiku, kaip jį gydyti, kaip vengt jo atsiradimo. Gyvenant gražiai, gamtiškai, higieniškai, mažiau esti galimybių ir vėžiui.

AMERIKOS LEGIJONAS IR KARO VETERANAI

A. B.

Viena iš labiausiai išgarsėjusių Amerikoje organizacijų yra *Amerikos Legijonas*. Legijonas šiandien savo eilėse turi tris ir pusę milijono Pirmojo ir Antrojo karo veteranų. Jis tebesiekia laimėti dar keletą milijonų paskutinio karo veteranų. Legijonui priklauso tūkstančiai lietuvių veteranų. Bostone ir Chicagoje gyvena lietuviški Legijono postai.

Amerikos Legijono vaidmuo gyvai jaučiamas visam Amerikos žmonių politiniam gyvenime. Tiesa, kad vidutinis Amerikos pilietis apie Legijoną išgirsta tik tai, kada jo mieste įvyksta Legijono konvencija, kuri neapseina be didžiausio triukšmo, bet tas nei kiek nesumažina šios organizacijos įtakos mūsų gyvenime.

Kokia toji įtaka? Kam toji didžiulė veteranų organizacija tarnauja? Koki jos tikslai? Kas jai vadovauja? Kaip ji tvarkosi? Kaip Amerikos Legijonas atsirado?

Tai labai svarbūs klausimai. Į visus juos ir daugybę kitų labai rūpestingai atsako Justin Gray, paskutinio karo veteranas, buvęs Legijono Nacionalinės Amerikonizmo Komisijos direktoriaus pagalbininkas, savo be galo svarbioje ir įdomioje knygoje *"The Inside Story of the Legion."* Knyga pasirodė šiais metais ir iššaukė plačių spaudoje ir visuomenėje komentary. Tai pirmą kartą išleista knyga visoje Legijono trijų dešimtų metų istorijoje. Knygos autorius žino, ką jis rašo, nes per keletą mėnesių jis buvo apmokamu Legijono veikėju, kuriam net buvo privaloma plačiau susipažinti su Legijono istorija ir programa.

Justin Gray rašo ne tuo tikslu, kad pakenkti Amerikos Legijonui, kaip veteranų organizacijai, arba kad atkratyti nuo jo tuos veteranus, kurie dar tebegalvoja į Legijoną įsirašyti. Jis pats tebepriskaito Legijonui. Jo išvada yra tokia: *"Iš vidaus organizacijos, ar iš lauko, veteranas turi neatlaidžiai kovoti už išplėtimą Legijono iš mažytės kliekos rankų, kuri jį suorganizavo ir iki šiol tebekontroliuoja, ir paversti jį tiems, kuriems jisai priklauso—patiems legijonieriams."*

TRUMPOS PASTABOS IŠ LEGIJONO ISTORIJS

Kaip ir kada Legijonas atsirado arba gimė? Vidutinis legijonierius tuojau atsakys, jog jis susikūrė po pirmojo Pasaulinio Karo iš karo veteranų. Bet Justin Gray įrodo, kad jau 1915 metų kovo 5 dieną buvo suorganizuota ir inkorporuota "Amerikos Legijono" vardu organizacija. Jos vyriausias tikslas buvo *militarinis*. Jos tiksluose buvo aiškiai pasakyta, kad ji ypatingai stengsis suorganizuoti tokius Amerikos piliečius, "kurie ypatingai tinkami tarnauti Jungtinėms Valstijoms karui iškilus, arba karo pavojui grumojant." Tasai Legijonas, pasak Gray, buvo Legijonas Ateities Karų Veteranų. Tiems, kurie jį organizavo, rūpėjo Ameriką įtraukti į karą. To Legijono vadu buvo Theodore Rooseveltas. Dabartinio Legijono aukštoji komanda, girdi, labai atsargiai slepia ne tik nuo visuomenės, bet ir nuo pačių legijonierių, ši Legijono istorijos lapą.

Bet Jungtinių Valstijų Kongresas Legijoną oficiališkai pripažino ir išdavė čarterį tik 1919 metais. Tie patys vadai, kurie suorganizavo 1915 metų Legijoną, su vienu kitu pridėku, buvo vadais Kongreso čarteriuoto Legijono 1919 metais.

Legijono istorikas Richard Jones išryškina tą situaciją, kurioje gimė 1919 metais mintis apie tokio Legijono reikalingumą. Iš karo sugrįžusiuose kareiviuose, sako, buvo pakilęs nepasitenkinimas. Visur po 1917 metų revoliucijos buvo jaučiamos simpatijos sovietams ir bolševikams. Mūsų militaristai ir valdžios vadai susirūpino, kad veteranai nepasiduotų "bolševizmo pagundai," kad nesusidėtų su Amerikos darbininkais, kurie po karo buvo kapitalo užpulti ir energingai gynė milžiniškų streikų pagalbą. Legijonas turėjo veteranus sužavėti ir aukštais pažadais atitraukti nuo darbininkų.

Štai kodėl šio Legijono organizavimą ir veiklą pradžioje finansavo kapitalistai. Kas nors "iš geros" širdies Legijono organizatoriams "paskolino" visus \$390,000. Tai didelė suma pinigų dar negimusiai bei tik begims-

tančiai organizacijai. Saujelė turėtų sudėję po desėtkus tūkstančių dolerių ir "pamiršo." Justin Gray sakosi ilgai ieškojęs, bet niekaip negalėjęs surasti visų tų "geradarių." Tų "geraširdžių" sąrašas esąs ir po šiai dienai tebelaikomas didžiausioje slapytbėje. Pradžioje laikas nuo laiko išskildavo smarkios diskusijos, kad Legijonas tapo suorganizuotas "suteptais" pinigais. Bet, aišku, Legijono vadai visuomet pajėgdavo audrą nuraminti. Gray pateikia davinį, kurie parodo, kad, pav., Wallstryto bankieriai sudėjo \$125,000, o didžioji mėsos pramonės kompanija Swift iš savo išdo paaukojo \$10,000.

LEGIJONAS IR FABRIKANTŲ SUSIVIENIJIMAS

Visa Legijono istorija ir veikla kietai susieta su galinguoju National Association of Manufacturers (Nacionaliu Fabrikantų Susivienijimu). Veikdamas Legijone Gray matė ir jautė šio Susivienijimo įtaką kiekvienam žygyje. Legijono bendradarbiavimas su Fabrikantų Susivienijimu pagaliau 1940 metais išsivystė į organines formas. Tais metais "Legijonas ir NFS suorganizavo naują NFS Komitetą dėl Amerikonizmo Principų" Komitetas turėjo tarnauti kaip ryšys tarpe abiejų organizacijų "apšvietos reikaluose." Roy Moore, žymus legijonierius ir Canada Dry Korporacijos galva, kuris taip pat buvo buvęs NFS vice-prezidentu, buvo paskirtas Komiteto pirmininku. Jo padėjėju buvo paskirtas Edward Seay, "kitas žymus legijonierius ir Didžiojo Biznio žmogus, aukštas American Airlines kompanijos viršininkas."

Pasirodo, kad daugelis Legijono viešai pravedamų "apšvietos" vąjų yra Fabrikantų Susivienijimo finansuojami.

1943 metais Legijonas įkūrė "Americanism Endowment Fund," kuriam sukelta \$10,000,000. Fondo tikslas "išvystyti pritarimą amerikinei kompeticinei užsiėmimo sistemai." Fondo tvarkytojais ir vedėjais buvo paskirti stambūs kapitalistai. Aišku, kokius amerikonoizmo principus ir idėjas šis Legijono fondas skiepia Amerikos žmonėms.

Legijono postai beveik be išimties yra kapitalistų pagalbinių organizacijų. Štai garsusis multi-milijonierius George F. Johnson, čėverykų pramonės "karalius," iš savo "ge-

rumo širdies" pastatė ir Legijono postams paaukojo net tris dideles, gražias sales—Johnson City, Binghamton ir Endicott, N. Y.

LEGIJONO KOMANDIERIAI—KAPITALISTAI

Savo knygoje Justin Gray paduoda visų buvusių Amerikos Legijono komandierių sąstatą. Beveik visi jie buvo stambūs kapitalistai. Štai jie:

Franklin D'Olier, pirmasis Legijono komandierius (1919-1920 m.), prezidentas ir direktorius Morgano interesų kontroliuojamos Prudential Life Insurance kompanijos ir direktorius Rockefellerio kontroliuojamo Chase National banko.

Handford MacNider (1921-22) — prezidentas Western States Portland Cement kompanijos ir Western Grocery kompanijos, pirmininkas ir direktorius First National Bank Mason City, Iowa.

Alvin Owsley (1922-23)—vedęs su mergina iš nepaprastai turtingos Ball šeimos.

John R. Quinn (1923-24)—vice-prezidentas Seaboard National Bank Californijoje.

James Andrew Drain (1924-25)—advokatas, specialistas bankiniais reikalais.

John Rea McQuigg (1925-26)—prezidentas Winderem Savings and Loan Co., vice-prezidentas American Realty Co., ir direktorius Derbyshire Realty Co.

Howard F. Savage (1926-27)—inžinierius, North Shore Electric Lines (Chicagoje) generalinio manadžerio pagalbininkas.

Edward Elwell Spafford (1927-28)—žymus nacių simpatikas ir susirišęs su New York Real Estate ir kitomis keliomis stambiomis korporacijomis.

Paul V. McNutt (1928-29) — politikierius, buvęs Philipinų salų komisijonierius.

Osee Lee Bodenhamer (1929-30) — pirminkas Arkansas Finance Co. tarybos, prezidentas Arkansas Real Estate Association, praturtėjęs žibalo pramonėje.

Ralph T. O'Neill (1930-31)—Vactory Life Insurance Co. direktorius; Preferred Risk Insurance Co. generalinis advokatas, direktorius Citizens State Bank, Pyramid Life Insurance Co. ir Cosmopolitan Life Insurance Co.

Henry Leonidas Stevens (1931-32)—North Carolina Superior Court teisėjas.

Louis Johnson (1932-33)—prezidentas ir direktorius General Dyestuffs Corp., direktorius General Aniline and Film Corp. ir Consolidated Aircraft Corp.

Edward Arthur Hayes (1933-34)—prezidentas American Action, Inc., fašistinės organizacijos, kurią finansuoja multi-milijonieriai Lammont du Pont, Ernest Weir ir John J. Raskob, Nacionalio Fabrikantų Susivienijimo šulai.

Frank N. Belgrano (1934-35)—atstovas didžiųjų Giannini Bank of America interesų, prezidentas ir direktorius Central Bank (Oakland, Calif.), Pacific National Fire Insurance Co., American and Security Insurance Co., Inter-American Corp. ir tt.

Ray Murphy (1935-36) — Association of Casualty and Surety Executives generalinio manadžerio pagalbininkas.

Harry Colmery (1936-37)—korporacijų advokatas, susirišęs su tokiomis stambiomis kompanijomis, kaip Lumberman's Mutual Casualty Co., Metropolitan Life Insurance Co., Western Union Telegraph Co., Chicago, Rock Island and Peoria Railroad Co. ir tt.

Daniel J. Doherty (1937-38)—tai tik vienas paprastas žmogus, kuris armijoje nebuvo karininku ir neturi bizniškų interesų.

Stephen Fowler Chadwick (1938-39) — Seattle Chamber of Commerce trustistas nuo 1931 metų.

Mildo Warner (1940-41)—advokatas tokių korporacijų, kaip New Yorko Central Railroad, Michigan Central Railroad, Electric Autolite Co., ir Associated Press.

Lynn U. Stambaugh (1941-42)—advokatas tokių korporacijų kaip Sears, Roebuck & Co., St. Anthony and Dakota Elevator Co., ir direktorius Export-Import banko.

Roane Waring (1942-43)—prezidentas ir direktorius Memphis Street Railway Co., kurią kontroliuoja Morgano bankiniai interesai.

Warren Atherton (1943-44)—žymus advokatas ir veikėjas Nacionaliam Fabrikantų Susivienijime.

Edward Scheiberling (1944-45) — advokatas, susirišęs su stambiojo biznio interesais Albany, N. Y.

John Stelle (1945-46)—galva Arketex Ceramic Corp., skaitomas pats turtingiausias iš visų buvusių Legijono komandierių.

Paul Griffith (1946-47) — vice-prezidentas Conolon Electric Corp.

Toliau Justin Gray įrodo, kad Legijono pastoviosios komisijos taip pat sudaromos iš stambiųjų kapitalistų arba jų agentų. Paprastas legijonierius, neturįs paramos iš bankų ir korporacijų, neturi nė mažiausios progos patekti į atsakingas vietas Legijone.

LEGIJONO ĮTAKA VALDŽIOJE

Amerikos Legijono įtaka šalies valdžioje labai didelė. Legijono vadų žodis reiškia labai daug. Su jų reikalavimais tik retas kuris politikierius bei valdininkas išdrįsta nesiskaityti. Ir jie nesidrovi padaryti spaudimą at valdiškų įstaigų. Apart 3,500,000 narių, Legijonas dar turi moterų pagalbinę organizaciją iš 800,000 narių. Be to, štai paskutiniam (80-tam) Kongrese iš 96 Senato narių 44 buvo Legijono nariai, iš 435 Atstovų Buto narių 195 buvo legijonieriai. Penki legijonieriai sėdi prezidento Trumano kabinete, trys legijonieriai sėdi Aukščiausiam Teisme, valstybės prokuroras yra Legijono narys, ir pats prezidentas Trumanas yra legijonierius! Dvidešimt šešių valstijų gubernatoriai yra legijonieriai. O kai kurių valstijų seimelių dauguma susideda iš legijonierių.

Kaip Amerikos Prekybos Butas, kaip Nacionalis Fabrikantų Susivienijimas, kaip visos didžiosios korporacijos užlaiko Washingtono pastovias atstovybes (lobbies), taip Amerikos Legijonas. Jai vadovauja tūlas John Thomas Taylor. Jis stebi valdžios ir Kongreso žygius, ir pavartoja Legijono įtaką užgyrimui arba pasipriešinimui. Jeigu Kongresas būna įneštas toks biliųs, kuriam nepritaria Legijono vadovybė, Legijono atstovybė išstoja visomis keturiomis prieš. Tuojau būna duotas signalas Legijono postams ir moterų pagalbinės organizacijos grupėms sukelti protestų audrą. Tūkstančiais iš visų šalies kampų plaukia telegramos į kongresmanų kanceliarias. Legijono nariai kongresmanai, suprantama, turi klausyti savo organizacijos instrukcijų ir balsuoti prieš tokius bilijus. Bet sunku pasipriešinti ir tiems, kurie nėra legijonieriai, nes jie puikiai žino tos organizacijos įtaką.

Paimkime porą pavyzdžių. 1937 metais Genevoje buvo padaryta tarptautinė sutartis,

pasmerkianti nuodingų gazų vartojimą karuose. Tą sutartį pasirašė keturiiasdešimt keturių šalių. Sutarties užgyrimo klausimas iškilo mūsų Kongrese. Legijono vadai užgyrimui griežtai pasipriešino ir sutartis nebuvo užgirta. Apart Jungtinių Valstijų, tik Japonija pasiliko sutarties neužgyrus. Tik paskui paaiškėjo, kad Legijono lobistas minėtas Taylor yra National Association of Chemical Defense, kuri gamina nuodingus gazus, išdinkinas!

Legijono komandierius griežtai išstojo prieš įsteigimą septyniiasdešimt devynių naujų kapinių dėl palaidojimo parvežtų kare kritusių karių. Pasirodo, kad jis buvo pasamdytas Western Cemetery Alliance, kuri piestu išstojo prieš įsteigimą naujų kapinių, nes tas blogai atsilieptų ant privatinų kapinių savininkų kišenės.

Atsimename po Pirmojo Karo veteranų reikalavimus bonų. Legijono vadai, kartu su visa valdančiąja klase, pradžioje pasipriešino bonų davimui. Ir 1919 metais Legijono konvencija pasisakė prieš bonus. Bet tuojau sukilo eiliniai legijonieriai prieš tą nutarimą, ir 1930 metų konvencija jau užgyrė bonų mokėjimo sistemą.

LEGIJONAS IR DARBININKAI

Justin Gray daug vietos savo knygoje pašvenčia Amerikos Legijono atsinešimui linkui darbininkų judėjimo. Jis pradeda su citata žurnalo "Time" pasakymo: *Nuo 1919 metais įvykusios skerdynės Centralia, Washington, mūsų šalyje stipriausia streiklaužiška jėga buvo Amerikos Legijonas* (Time, Oct. 21, 1935).

Ką gi tu reikalui patyrė Justin Gray, knygos autorius, per keletą mėnesių pilną laiką dirbdamas Legijone?

Linkui darbininkų streikų Legijono vadovybės atsinešimą gal gana teisingai pavaizduoja Legijono Nacionalės Amerikonizmo Komisijos direktorius ir Gray "bosas" Chuck Wilson, kuris 1946 metais pasikalbėjime apie New Yorko uosto darbininkų streiką, knygos autoriui pasakė:

"Žiūrėkite, ką komunistai daro jūsų mieste. Jie turėtų būti sušaudyti."

Betgi streikavo ne komunistai ir net ne nariai kurios nors kairiosios unijos, ale Interna-

tional Longshoremen's Association—unijos, kurios amžinu prezidentu yra žinomasis reakcionierius Joseph Ryan. Pati toji unija priklauso Amerikos Darbo Federacijai ir didžiujasi savo konservatyviškumu. Bet Chuck Wilsonui, Amerikos Legijono amerikonizmo direktoriui, jos nariai ir vadai yra komunistai, ir turėtų būti sušaudyti!

Justin Gray buvo pavesta ištirti, kodėl tūlos unijos nori įsigyti Freequency Modulation radio stotis. Jis savo raporte paskirstė unijas į kairiasias ir dešiniąsias, į pažangias ir konservatyvias. Kai Legijono viršininkai pamatė jo raportą, mėlyną paišeliu išbraukė visus tuos paskirstymus. Gray tai paskaitė nepateisinama cenzūra ir smarkiai supyko. Bet vienas jo kolega jam patarė nesinervuoti, bet suprasti dalykus. Girdi:

"Pamiršk apie tai, Justin. Kiekvienas gali padaryti klaidą. Po šio atsitikimo nebesirūpink apsklembimais. Sukrauk visas darbo unijas į vieną krūvą kaip raudonąsias, tada visi žinosime, kas yra mūsų prieštai."

Vadinas, Legijono vadams visos unijos yra lygiai raudonos ir visos yra skaitomos Legijono prieštai! Gray rašo:

"Aš suradau, kad nuo 1919 metų, kuomet Legijono įkurėjai suvertė į vieną krūvą 'bolševizmą', 'radikalizmą' ir 'streikus', kaip vieną amerikonizmui pavojų, Legijono politika pasikeitė tiksliai frazeologijoje, bet ne principuose. Kas tais laikais buvo vadinama 'bolševiku', arba 'radikalu', nūdieną vadinama 'subversyviu', arba 'kairia-sapnriu', arba 'komunistu', arba 'raudonuoju'."

Tiesa, kad Legijono Konstitucijoje nieko nesakoma prieš darbininkus ir jų organizacijas. Konstitucija sako, kad Legijonas stoja tik už palaikymą "įstatymų" ir "tvarkos." Bet Konstitucija yra vienas dalykas, o praktika—kitas dalykas. Ir Justin Gray pateikia užtenkamai ryškiausių įrodymų, kad Legijonas nesilaiko neitrališkai susikirtimuose tarpe darbo ir kapitalo. Senoji karta tebeatsimename 1919 metus, kuomet jaunutis Legijonas darė puolimus ant streikų Washingtono valstijoje, kuriems vadovavo *aidoblistų unija*. Tai buvo Legijono vienietį oficialus teroras prieš darbininkus. Vienu laiku santykiai tarpe Legijono ir darbo unijų buvo taip įtempti, jog unijos viena po kitos pradėjo uždrausti savo na-

riams priklausyti Legijonui. Tokį nutarimą vienu laiku buvo padariusios Detroito Darbo Federacija, Jungtinė Mainierių Unija, New Yorko Miesto Centralinė Amatų ir Darbo Taryba ir kitos.

Legijono vienetų bei postų streiklaužiški žygiai ir darbo unių jais pasipiktinimas pradėjo skaudžiai atsilipti į Legijono narystės stovį. Legijono narių skaičius nuo 843,000 1920 metais nusmuko iki 609,500 1925 metais.

Justin Gray rašo:

"Legijono karas prieš organizuotus darbininkus buvo gana viešas. Tas karas buvo vedamas vardan 'įstatymų', 'tvarkos' ir 'amerikonizmo'. Buvo laikoma slapta tik tas, kaip visur Legijono supratimas apie 'amerikonizmą' supuolė su supratimu stambiojo biznio ir samdytojų abelnai, ir kaip artimai Legijonas dirbo išvien su samdytojų organizacijomis dėl palaikymo 'įstatymų' ir 'tvarkos'."

Ilgainiui laikai pakeitė. Atėjo "Naujosios Dalybos" gadinė ir įstatymais tapo darbininkams pripažinta teisė organizuotis. Įsikūrę Industrių Organizacijų Kongresas (CIO). Prasidėjo masinis organizavimas neorganizuotų darbininkų didžiosiose pramonėse—plieno, tekstilės, gumos, automobilių, laivų statybos ir tt. Pagaliau užėjo karas prieš fašizmą. Tūkstančiai legionierių, kurie prieš keletą metų buvo pastatyti streiklaužianti ir terorizuoti darbininkus, atsidūrė plieno, anglies, automobilių, tekstilės, gumos pramonėse ir eilėse naujųjų CIO unių, su unių knygučių kišenėje.

Tai, aišku, turėjo pakeisti eilinių Legijono narių atsinešimą linkui organizuotų darbininkų ir streikų. Bet taip pat tiesa, teigia Gray, kad tas nepakeitė Legijono vadų atsinešimo. *"Legijono vadai tęsė toliau karą prieš darbininkus, tik pritaikydami savo taktiką prie naujų sąlygų."* Legijono vadai pradėjo skleisti propagandą tarpe Antrojo Pasaulinio Karo kareivių, kad unijos paveržė arba atėmė jų darbą, kad unijinės sąlygos dirbtuvėse reiskia kareiviams, sugrįžusiems iš karo laukų, nedarbą ir pasidavimą unių diktavimui. 1942 metais Legijono konvencija priėmė rezoliuciją, pasmerkdama "visus streikus, tiek kapitalo, tiek darbo, tiek saumylingų asmenų," aiškiai turėdama mintyje darbininkų

streikus. Tai buvo karo metai. Darbo unijos pačios buvo davusios valdžiai pasižadėjimą nekelti streikų visu karo metu. Tai kam buvo reikalinga tokia rezoliucija Legijono konvencijoje? Legijono vadai turėjo tikslą. Gray sako: *"Mano tyrinėjimai parodė, kad Legijono vadų šimtaprocentinio amerikonizmo kampanijos buvo be išimties nukreiptos prieš darbininkus, o niekuomet ne prieš industriinius monopolistus, kurių prieškariški su naciais ryšiai, patentinės sutartys ir jų neprieteliškas atsinešimas linkui 'darbininkų savo įmonėse buvo atsakingi už trukdymus kariuomenėje gamyboje.'"*

Kad ir labai energingos Legijono vadų pastangos sukurstyti paskutinio karo veteranus prieš organizuotus darbininkus nedavė jiems pilnai pageidaujamų rezultatų. Taip mano knygos "The Inside Story of the Legion" autorius. Šiandien Legijono eilėse randasi pusantro milijono šio karo veteranų, "kurie," sako Gray, *"suaugo į vyrus Naujosios Dalybos laikais, dauguma kurių automatiškai nemano, kad unijos yra bolševikai. Jie užaugo tame supratime, kad unijos yra tokia pat Amerikos gyvenimo reguliariška dalis, kaip ir pats Legijonas. Tūkstančiai pačių legionierių yra unijistai."*

Po karo jau buvo kilę visa eilė streikų. Kai kuriuose jų jau matėme Legijono narius ne streiklaužių ir teroristų rolėje, bet pikieto linijoje. Pav., Lynn, Mass. Legijono vadas Cole parašė laišką General Electric kompanijai, kuriame jis pareiškė, kad tos kompanijos "streikierių reikalavimai yra protingi ir teisingi." Cannery Legijono Postas No. 6 atsisaukė į žmones aukoti tos pačios kompanijos streikuojančių darbininkų paramai. Bloomfield, N. J., Posto komandierius Harrington pasakė streikieriams, kad jie yra kareiviai — "ne kareiviai, kad užmušinėti, bet kareiviai naujoje kovoje." Panašių atsitikimų paskutiniaisiais laikais buvo daugiau. Gray tai skaito daugeliui legionierių nauja dvasia. Vadai bus priversti su ta eilinių legionierių dvasia skaitytis!

Ypatingai mažesniųjų industrių centrų spaudoje dažnai pasirodo garsinimų apie reikalą "meilės" ir "santaikos" tarpe darbininkų ir samdytojų "dėl visuomenės gerovės." Jie būna įdėti Legijono postų bei kitų "be-

partyviškų" organizacijų vardu. Bet tai esti apgavingi skelbimai. Už juos, pasirodo, apmoka samdytojų organizacijos, kad pakenkus darbininkų organizacijoms ir jų vedamoms kovoms už darbininkų būklės pagerinimą.

LEGIJONO KOMANDIERIUS KAIPO DIKTATORIUS

Amerikos Legijone demokratijos reikia ieškoti su žiburiu, nes jos beveik nesiranda. Jo komandierius, "išrenkamas" suvažiavime, per ištisus metus būna Legijono diktatorium. Prieš jį nedrįsta ištotti Legijono Pildomasis Komitetas, nors kartais komiteto dauguma griežtai nesutinka su komandieriaus nuomone bei potvarkiais.

Ir čia, tiesa, Legijono konstitucija skamba gana demokratiškai. Legijono organizacinė forma labai paprasta. Grupė legionierių sudaro postą arba kuopą. Valstijos postai sudaro Legijono departamentą arba valstijos organizaciją. Legijono metinė konvencija išrenka komandierių. Septyni vyriausi viršininkai, komandierius ir departamentų atstovai sudaro nacionalų Pildomąjį Komitetą.

Bet tikrovėje Legijonas yra tvirtose mažytės klikos rankose. Vyriausias tos klikos šulais, nuo kurių priklauso nacionalio komandieriaus išrinkimas ir Legijono vadovybė, yra dideli turčiai: William H. Doyle, Harry Colmery, William McKinley, Ben Dorris, William Stern, Phil Collins ir dar vienas kitas. Legijono organizacinę "demokratiją" labai gerai pavaizdavo 1946 metais Harry Moses, legionierius ir stambus United States Steel korporacijos viršininkas, kai jis pasakė: *"Kaip nekalbėsime, bet Legijonas yra bilijoninė korporacija. Jūs negalite tokį didelį daiktą pavesti be jokio prityrimo grupei berniukų."* Tuo būdu minėta kapitalistų saujelė ir laiko Legijoną "senose su dideliais prityrimais" rankose. Tiesa, po karo į keletą Legijono vice-komandierių vietų tapo "išrinkti" paskutinio karo jauni veteranai, bet visi jie užtikrintai ištikimai klausys savo komandieriaus ir Legijono "karalių" komandos.

Legijono vadai šiandien labai atsargiai sijauna veteranus, kurie nori Legijonui ištotti. Per padidinimą stiklą iškovočiama aplikanto politinės pažiūros. Iš tolo neįsileidžiami nariai tų unijų, kurių vadovybė yra pažangi.

Pavyzdžiui, kovingosios kailiasiuvių unijos veteranai norėjo suorganizuoti Legijono postą, bet pastangos buvo veltui. Kiekvieno kailiasiuvio, norinčio ištotti, buvo klausama:

"Jeigu tavo unija įsakytų tau streikuoti, ar tu streikuotum?"

"Jeigu Legijonas įsakytų tau streiką laužyti, ar klausytum?"

"Jeigu Legijonas, savo viršininkų autoritetu, įsakytų tau laužyti streiką kurioje nors kitoje pramonėje, ne kailiasiuvių, ar klausytum?"

Aišku, kad tos unijos nariai atsakė, jog jie niekuomet nesutiks būti streiklaužiais. Tuo būdu Legijono vadai jų aplikacijas atmetė.

DARBININKAI LEGIJONIERIAI

Bet atrodo, kad per Legijono vadų "neapdairumą." Naujosios Dalybos laikais, keletas Legijono postų susiorganizavo iš unijistų. 1938 metais buvo suaukta legionierių unijistų konferencija, kurioje tapo suorganizuota Nacionalė Unijistų Darbininkų Legionierių Konferencija. Ji susidėjo iš 147 postų ir apie 130,000 narių! Aišku, kad šita organizacija negalėjo pakeisti Legijono vadovybės anti-darbininkiško nusistatymo. Prasidėjo Legijono viduje organizuota kova už pakeitimą jo politikos.

Legijono vadai išsigando darbininkiškos dvasios augimo Legijone, ir minėtai unijistų darbininkų legionierių organizacijai paskelbė karą. 1944 metais Legijono Nacionalis Pildomasis Komitetas paskyrė komisiją ištirti "neautorizuotų grupių Legijone." 1945 metais komisija surado, kad unijistų legionierių organizacija neturi vietos Legijone "pagal jo Konstituciją." Tai reiškia, kad vadovybė yra paruošus dirvą tos organizacijos likvidavimui. Legijono vadai padarys viską, kad su laikyti Legijone darbininkiško sąjūdžio augimą.

LEGIJONO ATEITIS

Kokia Amerikos Legijono ateitis? Pranašu būti nėra reikalo, tačiau vienas dalykas aišku: Legijono vadovybė kaip buvo, taip ir pasiliks reakcinė jėga Amerikos politiniame gyvenime. Bet Legijono narių masėse gilės

LIETUVIŲ DIVIZIJA KURSKO MŪŠIUOSE

D. M. ŠOLOMSKAS

Pereitą vasarą sukako penki metai nuo mūšių Kursko linkmėje. Galimas daiktas, jog tai buvo didžiausi mūšiai visoje žmonijos istorijoje. Tai buvo paskutinis Hitlerio bandymas parblokti Tarybų Sąjungos armiją ir laimėti karą. Šiame mūšyje pirmu kartu dalyvavo ir Lietuvių Divizija, kuri vėliau gavo *Raudonosios Vėliavos ir Klaipėdos Divizijos* vardą.

1941 metų birželio mėnesį Hitleris ir jo talkininkai iš pasalų užpuolė Tarybų Sąjungą ir 3,000 kilometrų (2,000 amerikoniškų mylių) frontu vystė puolimą (ofensyvą) per kelis mėnesius, kad parblokti Tarybų Sąjungą, o paskui ir visą pasaulį pavergti. Bet šis pirmutinis jo pasimojimas susmuko po Sovietų Armijos smūgiais prie Maskvos, Rostovo ir Tichvino, tai yra centre, pietuose ir šiaurėje.

Vyriausią smūgį hitlerininkai gavo prie Maskvos. Naciai neteko virš pusės milijono vyrų ir daug karo technikos. Hitleris vėliau patsai pripažino, kad tai buvo jo armijos katastrofa.

Bet Vokietija ir jos talkininkės, besinaudojant tuo faktu, kad nebuvo antro fronto, tai yra, kad Anglija ir Jungtinės Valstijos tik dar tebesiruošė karui, skubiai pravedė generalę mobilizaciją, sukuopė naujų jėgų ir 1942 metų vasarą pradėjo naują ofensyvą linkui Kaukazo ir Stalingrado.

Vėl Hitlerio karo mašina veržėsi į pietus ir rytus. Planas buvo paimti Voronežą ir Stalingradą, giliai iš piet-rytų pusės apeiti Maskvą ir sunaikinti Tarybų Sąjungos armiją.

Nors šis Hitlerio ofensyvas buvo galingas, bet jis jau neturėjo 1941 metų jėgos. 1941 metais Hitleris su savo talkininkais vedė ofensyvą 3,000 kilometrų frontu — nuo šiaurinių iki Juodųjų jūrų, o 1942 metais jau tik 600 kilometrų frontu.

Ir šis antras Hitlerio bandymas baigėsi didžiausiais jo armijos pralaimėjimais.

Sovietų Armija, pradėjus ofensyvą 1942 metų lapkrityje prie Stalingrado, iki pavasario 1943 metų atgriebė ne tik visą plotą, kurį naciai 1942 metais buvo paverge, bet išlaisvino ir dalį savo teritorijos, nacių pavergtos

1941 metais. Bet svarbiausia, kad Hitlerio karo mašinai buvo užduoti baisūs smūgiai.

Vokietija ir jos talkininkės išnaujo pravedę generalę mobilizaciją, sukuopė naujas karo jėgas ir dar vis nesant antro fronto, permetė savo divizijas iš Francūzijos ir Holan-

PULK. VLADAS MOTIEKA.

dijos prieš Sovietų Armiją. Tuo tarpu Sovietų Armija, po kelių mėnesių ofensyvo ir atvairius apie 500 kilometrų nacių atgal, turėjo apsisistoti, kad susitvarkyti kelius, pergrupuoti savo jėgas, patraukti naujų rezervų.

Kursko Srityje Kilpa

Hitlerio armijos, kurios 1942 metais ėjo į Kaukazą, kad paimti Baku žibalo šaltinius, buvo Sovietų Armijos prispiertos Kubanėje

prie Juodųjų ir Azovo jūrų. Bet jos laikė ant savęs atitraukę apie pusę milijono Sovietų Armijos.

Tuo tarpu žiaurūs mūšiai ėjo Suomijos fronte, prie Leningrado, Smolensko ir Donbaso srityje.

Prėjimuose prie Ukrainos Sovietų Armija laikė užėmus Kursko miestą, o hitlerininkai laikė Oriolo miestą į šiaurę nuo Kursko, ir Belgorodo ir Charkovo miestus į pietus. Sovietų Armija Kursko mieste ir jo srityje buvo giliai įsikišusi į hitlerininkų pusę. Tuo būdu Hitleris ir jo generolis štabas nusprendė užpulti Sovietų Armiją Kursko kilpoje, puolant iš pietų nuo Charkovo ir iš šiaurių nuo Oriolo. Tikslas buvo suminti į replės Sovietų Armiją Kursko kilpoje, sunaikinti ją ir vėl pulti Maskvą, kad išlaimėti karą.

Hitleris sutraukė virš milijono vyrų armiją prieš Kursko kilpą, tūkstančius naujutėlių tankų ir lėktuvų, gerai pasiruošę. Gegužės ir birželio mėnesiais šioj srityje ėjo baisūs mūšiai ore, šimtai, tūkstančiai karo lėktuvų iš abiejų pusių kasdien dalyvavo kautynėse.

“Vokiečiai pasitikėjo, kad jiems pavyks apsupti Raudonąją Armiją Kursko išsidavime,” rašo sovietinis generolas Michail Braginas. “Teritorija buvo labai tinkama masiniam tankų naudojimui... Vokiečiai tikėjo į savo T-6 tankus, pramintus Tigras ir į ant motorinių platformų pastatytas kanuoles, žinomas, kaip Ferdinandas.”

Bet Sovietų karinė vadovybė jau nuo seniai nutėmė, kad vokiečiai ruošiasi šioj kryptij prie didžiausio ofensyvo. Ji gerai pasiruošė jo pasitikimui.

“1945 metų liepos 5 d. vokiečiai atidengė iš kanuolių ugnį 300 kilometrų fronte,” rašo generolas M. Braginas. “Bet vos vokiečių batarėjos paleido pirmą ugnies salvą, kaip Raudonosios Armijos puikiausia pasaulyje artilerija, tartum įjungta elektros srovės, paleido atsakymui naikinantią ugnį iš įvairių kanuolių, o ypatingai iš labai didelio skaičiaus didžiųjų kanuolių.

“Sovietų artilerijos ugnis privertė daugiau kaip pusę vokiečių kanuolių nutilti, sugrūžti, sudaužti jas ir savo ugnį perkėlė į vokiečių koncentracijos punktus, iš kur jie turėjo pradėti savo atakas.”

Jau pirmoji diena parodė hitlerininkams,

kad jie užlindo ant gerai pasiruošusios Tarybų Sąjungos armijos. Pirmą mūšių dieną jie neteko šimtų kanuolių ir lėktuvų ir 430 tankų ir desėtkus tūkstančių kareivių.

Per ištisą savaitę hitlerininkai atakavo tai vienur, tai kitur baisiomis jėgomis. Vien nuo Oriolo miesto pusės jie turėjo daugiau tankų ir kanuolių, kaip visame jų kare prieš Lenkiją! Čia veikė apie 3,000 karo lėktuvų kasdien. Vienur, kitur hitlerininkai prasiveržė per sovietines pozicijas, bet susidūrė su kitomis, dar tvirtesnėmis, dar galingesnėmis.

Liepos 12 dieną Hitlerio komanda mūšin metė tūkstančius tankų, kad pralaužti Sovietų frontą. Bet visos pastangos buvo veltui.

Susmuko hitlerininkų ofensyvas, susmuko jų ir jų priešių blofas, kad Sovietų Armija negali vasarą mušti savo priešo be “generolo žiemės” pagalbos.

Hitlerio komanda negalėjo paimti Kursko, negalėjo apsupti Sovietų Armijos dalinių ir atmokėti už Maskvą, Stalingradą, Rostovą.

Prie Kursko pradėtas Sovietų armijos ofensyvas buvo varomas, kol Berlyne, 1945 metų gegužės 2 d. pasidavė Hitlerio armijos likučiai.

Lietuvių Divizija Kovoje

Pulkininkas Vladas Motieka sekamai apibūdino Raudonosios Armijos Lietuvių Divizijos kovas Kursko — Oriolo fronte, kur lietuviai sunaikino 13,000 hitlerininkų.

“1943 m. pradžioje lietuviškasis junginys buvo galutinai suformuotas ir parengtas kautynėms. Jis buvo aprūpintas visa tokia pat pirmą karo technika, kaip ir kitos Raudonosios Armijos dalys, jau suspėjusios suduoti galingus smūgius vokiečiams.

“Junginys tada vyko į Oriolo frontą. Buvo žiauri Rusijos žiema, daug sniego, šalčiai. Kolonas puldavo vokiečių lėktuvai. Tačiau kariai žygiavo su puikia ištverme. Artėjo ilgai laukta visų valanda, kada akis akin stot lietuviai prieš amžiną savo priešą vokiečių.

“1943 m. liepos mėn. 3 d. Oriolo fronte lietuviškajam junginiui teko garbė kautis viename atsakingiausių ir labiausiai vokiečių atakuojamų barų. Tuo metu kaip tik hitleriniai generolai avantiūristai norėjo dar kartą pakreipti karo laimę savo naudai ir įvykdyti strateginį fronto pralaužimą.

„Mūsų pozicijose buvo tamsu kaip naktį nuo galingo priešo artilerijos ir aviacijos parengimo. Į ataką ėjo tankų bangos, o už jų rinktiniai grenadierų daliniai. Lietuviškojo junginio kovotojai išikabino į tarybinę žemę ir geriau mirė, bet priešo nepraleido. Už šių kautynių metu parodytą drąsą ir nematytą ryžtingumą visas junginys tada gavo Stalino padėką. Didžiojo tarybinių tautų karvedžio žodžiai mūsų junginio kariams suteikė dar didesnę pasiryžimą kovai ir pergalei.

„Kai šiame bare prasidėjo Raudonosios Armijos puolimas, lietuviškasis junginys praėjo 120 km., išvaduodamas daug miestelių ir kaimų, kurių vienas vadinasi Litva.

„Šalia lietuvių, trokštančio išvaduoti pavergtą gimtinę, stovėjo ukrainietis, šalia Dono kazoko — baltarusis. Ir ši didi tautų drau-

gystė, kovoje sustiprėjusi ir aplaistyta tarybų šalies geriausių sūnų krauju, buvo nenugalimas laidas, kad kova bus laimėta. Ir nieko iš mūsų nebaugino nei kovų sunkumas, nei kelio ilgumas, nei laikas.”

Lietuvos liaudis karštai sveikino grįžtančius savo kovūnus, kurie per kančias ir vargus, aukodami kraują ir gyvastį, iškovojo savo tautai ir kitoms tautoms laisvę. Pulkininkas Vladas Motieka sakė:

„Visą kelią per Lietuvą mes matėme nuo širdžiausią tautiečių priėmimą ir sutikimą. Žodžiais tai sunku nusakyti. Tačiau junginio kovotojai ir vadovybė žino, kad tai visos lietuvių tautos pareikšta meilė savo laisvės gynėjams. Ir dėl to pasižadame visada tvirtai laikyti savo raudonarmiečių kovos vėliavas, saugodami taikų tarybinį Lietuvos gyvenimą.”

Klausyk, Nerie!

Kai pirmą kart pavasaris į panerius atėjo,
Laisvai į krantą suplakė vilnis,—
Tu, Vilniau, po griuvėsių nuolaužom gulėjai,
Lėtai tau plakė milžino širdis.

Iš fronto parėjau, padėjau ranką kietą
Ant pamato akmenis, ir tujein padūdai.
Iš pelenų, tarp sudaužytų plytų
Išsiskleidė gyvi pavasario žiedai.

Ir įtikėjau aš, kad Vilniau, dar tu gyvas,
Jog tu širdis tarybinės tautos.
Nulinko po langais pražydušios slyvos,
Suskambo grindinys nuo eisenos tvirtos.

Dar vis renku plytas nuo tavo veido,
žaiždas beržais ir uosiais sodinu.
Te kruvini laikai, kaip rūkas, išsisklaido
Su pamatais erdvėn bekylančių namų.

Klausyk, Nerie, ir Nemunui dainuoki,
Kaip aidi dūžiai darbo nuostabaus...
Tu Vilnių apkabinsi jau rytoj kitokį,
Prikeltą iš griuvėsių kuriančio žmogaus.

J. Žemaitis.

Praeis

Praeis diena, praeis naktis,
Vėl naujas rytas švis,
Tik laisvės rūmo mums duris
Ar kas atidarys?

O buvo laisvė prakilni,
Ir džiaugsmas lietė mus,
Bet ją suvaržė,—liūsk, žmogau,
Be jos—kentėk skausmus.

Suvaržė žmonės tie piktai,
Vergėjų ta gauja,—
Numatė—laisvėj greitai švis
Gerovė mums nauja.

Tačiau dėl laisvės eis kova,
Varžtai, kol sutrupės,—
Kas laisvę juto, tas be jos
Nerims ir netylės.

Praeis diena, praeis naktis,
Ir naujas rytas švis,
Duris į laisvę mūs jėga
Išlauš, atidarys!

Stasys Jasilionis.

JURGIO BALTRUŠAIČIO POEZIJA

DR. A. PETRIKA

Šiomet (1948 m.) kun. P. M. Juras išleido 1944-tų metų pradžioje mirusio žymaus lietuvių poeto *Jurgio Baltrušaičio* lietuviškuosius poezijos darbus. Knyga nemenka, 270 pusl., gražiai išleista, su autoriaus atvaizdu, kaina \$2. Knygos gale J. Aistis (Kosu-Aleksandra-vičius), kuris rinkinį redagavo bei autoriaus kūrybą charakterizavo,—patiekia ir trumpą Baltrušaičio biografiją. Taigi dėl to šiame rašiny teks juo ne kartą pasivaduoti bei pasekti.

Jurgis Baltrušaitis, vidutinio ūkininko sūnus, gimęs 1873 m. gegužės 3 d. Paantvandžių sod., Skirsnemunės valsč., Raseinių apsk. Pri-vačiai pasiruošęs, jis 1885 m. įstojo Kauno gimnazijon. Kaip daugeliui to meto jaunuolių, taip ir Baltrušaičiui reikėjo nugalėti tėvų no-rą varu įstumti jį į kunigus. Taigi nuo ketvir-tos klasės—gimnaziją jam teko baigti savo-mis pastangomis, be tėvų pagalbos.

1893-čių metų rudenį Jurgis Baltrušaitis įstojo Maskvos universitetan ir ten baigė Gamtos skyriuje Fizikos-Matematikos Fakul-tetą inžinieriaus laipsniu. Kartu jisai lankė ir Istorijos-Filologijos Fakulteto paskaitas, o galiau ir visai atsidavė vien literatūros studi-joms. Ypačiai jis turėjo nepaprastų gabumų svetimoms kalboms išmokti. Be keletos vaka-rietinių kalbų, jis išmoko ir skandinavų kal-bas, kuriomis vėliau pasinaudojo, versdamas į rusų kalbą švedų A. Strindbergą ir norvegų H. Ibseną.

Su vertimais Jurgis Baltrušaitis jau pradė-jo rodytis rusų žurnaluose 1895-tų metų pa-baigoj, gi su originaliais raštais tik 1899 m. Teigiama, jog Baltrušaitis yra rusų kalbon išvertęs apie 50 knygų ir parašęs keliolika originalių straipsnių-studijų, daugiausiai apie meno reikšmę ir menininko užduotis bei ga-bumus jį (meną) interpretuoti. Poezijos rusų kalba jis parašė tris rinkinius: “Žemės laip-tai,” “Kalnų takas” ir “Lelija ir piautuvas”; pastarasis dar ir dabar neišspausdintas. Pas-kutinį kartą rusų visuomenėje jisai pasirodė su paskaita 1920 m. Maskvoje.

Rusiškieji Baltrušaičio raštai šiuo metu ne-atitinka gyvenimo aktualijas ir rusų jaunes-nejai kartai veik nežinomi. Mat, Baltrušaitis

buvo stipriai palinkęs į misticizmą ir rašė daugiausiai abstraktėmis temomis, buvo, kaip rusai sako, vienas iš daugelio “bogoiskatelių” (dievo ieškotojų).

Jaunystėje Jurgis Baltrušaitis buvo pusėti-nai surusėjęs ir aušrininkų bei poaušrio (var-pininkų) judėjimuose nedalyvavo. Iš savo “metafizinių aukštumų” lietuviškai konkrečių

JURGIS BALTRUŠAITIS

dalykų jis nematė, į lietuvių rusinimą nere-a-gavo. 1899 m. jisai vedė turtingo rusų pirklio (kupčiaus) Olovianiškovo dukterį Mariją ir galutinai sutapo su aukštąja carinės Rusijos visuomene—buržuazija. (Teigiama, jog ves-damas Mariją jisai priėmė ir pravoslavų ti-kybą). Kad po rusiškais savo raštais jis pasi-rašydavo—*Jurgis* Baltrušaitis, tai veikiausiai tik dėl egzotikos, o ne lietuviškumo motyvais

pasikliaudamas. Adomas Mickevičius jau buvo lietuviškesnis, nes jis labai daug rašė lietuviškomis temomis, nors ir lenkų kalba. Baltrušaičio namų kalba buvo rusiška; nei jo žmona, nei sūnus Jurgis—lietuviškai nemoka. Gyveno jis gana ištaigiai, pinigų, regimai, turėjo pakankamai, nes didelę metų dalį praleisdavo keliaudamas po užsienius, lankydamas brangius kurortus, revieras, pasaulinius meno centrus bei šiaip egzotiką. Į Lietuvą (kurios buvo nematęs nuo gimnazijos laikų) atvyko tik 1920 m., kai Smetonos valdžia pasiskyrė jį savo atstovu Tarybų Sąjungai ir nupirktuosius iš jo rūmus pavertė lietuvių atstovybės buveine.

Su lietuviais Baltrušaičiui teko susitikti tik pirmojo pasaulinio karo metu, kai traukdami nuo karo veiksmų lietuviai tūkstančiais pradėjo plaukti į Rusijos gilumą. Karas, ir vėliau kilusi revoliucija, privertė Baltrušaitį persiorientuoti ir pamąstyti, nes užsidarė ne tik paskilę vakarų kurortai, bet išdžiūvo ir pinigų šaltiniai, iš kurių buvo semtis. Turtingoji rusų buržuazija buvo nusavinta. Iki karo pabaigos Baltrušaitis dirbo Lietuvių Pabėgėlių Komitete, o jo žmona globojo lietuvių moksleivių bendrąbutį, įsteigtą jo uošvės namuose. 1917-19 m. jisai gyveno Maskvoje ir dirbo Tarybų Teatro ir Muzikos Sekcijoje (TEMUSEK). 1919 m. jis per klaidą buvo areštuotas ir išsėdėjo 11 dienų Butyrkų kalėjime, kol jo identifikacija buvo nustatyta.

Jurgis Baltrušaitis išbuvo Smetonos valdžios tarnyboje 20 metų, daugiausiai atstovu T. Sąjungai. Vienose T. S-gos revoliucijos sukurtuvėse jis savo kalboje pasakė, jog Lietuvos nepriklausomybė bus saugi tol, kol bus aukštai iškeltas revoliucinis kūjis! Kauno ponai dėl tos Baltrušaičio pastabos gana rūkščiai raukšėsi ir smarkiai jį barė. Su Tarybų vyriausybės diplomatais ir to krašto rašytojais Baltrušaitis sugyveno gana gerai, dėl to išleisdami iš Maskvos jie gražiai jį pavaišino ir apdovanojo.

1939 m. Smetonos valdžia Baltrušaitį atkėlė Francūzijos savo pasiuntinybės patarėju (ne atstovu). Pastarasis karas jį užspėjo Paryžiuje, kuriame jisai išgyveno iki savo amžiaus galo. Išgyvenęs suvirš 70 metų, 1944-tų metų sausio mėn. 3 d. Baltrušaitis mirė šird-

dies nusilpnėjimu ir plaučių skleroze. Paryžiuje jį ir palaidojo.

Lietuviškoji J. Baltrušaičio kūryba yra intymesnė ir konkretiškesnė, ne taip abstrakti, kaip rusiškoji. Tačiau jisai vistiek iki grabo lentos liko nepagydomu gamtos-visatos mistiku, amžinai besistengiančiu eiti "link auкуро," prie "šventosios ugnies," pasiruošęs "žengti į šventyklą tarnauti didžiajai pasaulio paslapčiai." "Mano lyrikos ritmika—sakė Baltrušaitis—išsplaikia iš senesniųjų mūsų liaudies dainų, o jos mistika—iš pasakų, mitų ir padavimų." Labai ryškiai Baltrušaičio kūrybą aptaria J. Aistis savo epilogė:

"Poetas pasiliko amžinosios darnos paslaptinių galių pasiuntinys ir tarpininkas žmogui. Baltrušaitis jautė pareigą įkvėpti žmogui energijos ir jėgų, ir tuo pačiu laiku suteikti jam paguodos, išmokyti atsakymo ir sudaryti sąlygas, kad jis galėtų galop įsilieti Didžiojo Visumono. Ši pasaulin įsiliejimo idėja yra jo nuolatinė tema, kuri tolydžio kartojasi, organizuojasi ir pildosi per visą jo poeziją. Ir jis pats yra pasakęs, kad čia kaip tik ir yra jo autentiškai lietuviškas lyrizmo bruožas. Jo žmogiško ir mistiško patyrimo išvada yra *viltis ir paguoda*, kurią jis neša savo broliams."

Jurgis Baltrušaitis yra ne tik poetas, bet ir mintytojas-filosofas. Jo filosofija (kuri kartais sutampa su vidūnine teosofija), moko, jog pasaulyje nėra nieko atsitiktino, jog viskas eina nusakyta vaga, kurią veda aukščiausioji visatos galia. Žmogus ir žolėlė, "ąžuolas ir aguona" yra neatskiriami tos kūrybos krisleliai, įeinanti į darnų visatos audinį. Žmogus, gamtos raidoje, reiškia nedaugiau, kaip skurdi smilga ar ramunėlė:

Nusilenk, praeivi, žolytei prie tako,
Jei girdi, kad smilga, iš molio išdygus,
Tavo kurčiai širdžiai tyliai, tyliai sako,
Kad tu ir jos stiebas—amžių saikui lygus...

Kas šią žinią gyvą, atbudęs nugirsta,
Savo laikų mirksnį jau iš amžių semia,—
Žemės karalystės daugiau nebeskirsto
Į žvaigždėtą dangų ir dumblinę žemę.

(Smilgų šlamės)

Baltrušaičio kūryboj, lyg raudona gija, per-
dēm tęsiasi tasai pats vyraujantis motyvas,
būtent, kad žmogus neturi ieškoti turtų, gar-
bės ar galios, nes visa tai akimirks-momento
jausmą kutena; kad jisai turi traktuoti gyve-
nimą, kaip menkavertį, trumputį mirksnį ir
stengtis įsijungti į amžinojo plano grandinę
bei save laikyti visatinės grandinės nepava-
duojama grandimi:

Kas alkdamas gauda tik mirksnio gerovę
Ir, žemiškam vyliui atverdamas širdį,
Iš žemės tuštybės širdies neišrovė,
Tas dangiškos spalmės stebūklo negirdi...
(Amžių varpas.)

Kas dar skiria gymį nuo mirties,
Neįžengs į pokylį būties...

(Akordai.)

Arba antai:

Tad suok, žyry, gyvybės sutartinę
Tiems, kas už mirksnio piūties menką
Užburto amžių lobio išsiginė. [gniaužtą
(Dainiui—sonetas.)

Pilna klėtis, tai dar ne turtai. Kilnios sie-
los vargšas gali būti turtingesnis už besielį
turčių. Vaizdžiais kontrastais poetas įrodinė-
ja:

Krauk savo dalį
Godžiai į klėtį—
Laimi, kas gali
Išsižadėti.

Vilioja žmogų
Lobis užburtas—
Po vargšo stogu
Didžiausias turtas...

Gink savo naudą,
Aklas besoti—
Vargšui neskauda—
Žiupsnio nustoti...

Laukia vien kuklų
Dvigubos dalys,—
Ir šiuo stebūklų
Jis visagalys!

(Išminties spindulys.)

Ir tavo turtą, šio ankščio verge,

Pelėšiais dengia laikas, kaip voras,
Ir ką tu šykščiai tausoji, sergi,
Valdo likimas, ne tavo noras...

(Po žemės stogu.)

Net ir liūdesį ar vargą kantriai kentėk, nes
tavo gyvenimas, tai žemės amžių būties dale-
lytė:

Gerbk todėl ir gaudį,
Kai jis širdį ima—
Ir per jį tu audi
Amžiną audimą,—

žindęs žemės krūtį,
Tverk* šios ėmės vargą—
Laimindamas būtį,
Pink jos juostą margą...

(švytuoklė.)

Kiekvienas žmogus turi savo gyvenimo sie-
kinį, savo paskirtį; jis nėra betiksliai vėjo
blaškomas šapas:

Jei smalsuolių atsirastų,
Ir mėgintų klausyti, kas tu—
Atsakyk visiems, kas klausia,
Nusilenkęs kuožemiausiai,—

Kad eini į žemės tolių,
Kad mini žemelės molį,
Ne kaip lapas vėjo pūstas,
Bet galingo Tėvo siūstas...

(Marcia eroica.)

Jei vargas tave spaudžia, ar gyvenimas
kartus, kantriai kentėk ir nekovok prieš tai;
kitam lobio nepavydėk, nes tau taip skirta—
iš likimo rankos neištrūksi:

Kad tamsus likimas mezga
Skirtą žmogui žemės mazgą,
Kraudamas į vieną rėtį
Žalią rūtą ir erškėtį...

(Verpėja.)

Todėl, kol girios aidas tebegaudžia,
Užtraukęs dainą skambia, kad ir gaudžia,
Būties palaimos kantriai lauk, žemaiti,
Ir krauk, kaip krovei savo vargo kraitį...
(Motina žemė.)

Nesugniužk, jei vargšas, pykęs,
Rūščiai gnaužęs kumštį tvirtą,

*Tverk—kentėk.

Nepakeisi amžių rikės,
Neišvengsi kas tau skirta...

Neprilygsta gairė gairei,
Nes būties keliai ir žygiai
Žmogui skiriami įvairiai
Ir atpildomi nelygiai...

Jei kitam diena pražydo,
Tai laimikis, jam nubrėžtas—
Džiaukis žiedu be pavydo,
Bus ir tavo saulės rėžtas...

(Vago psalmė.)

Poetas klusniai pildo jam likimo uždėtą pas-
kirtį ir kantriai neša savo kryžių:

Man užduotą taką grįsti
Per šios žemės karalystę,
Kiek lemtis jo ilgio ties
Ligi atilsio nakties...

Mano žygiai, mano dienos—
Slaitai, pievos ir rugienos,
Kur klajoklis aš menu
Mįslę tolių amžinų...

Siūstas tęsti žemės brydį,
Aš žengiu į tolį didį—
Linksmas, tvirtas ir darbus,
Visa laiminu, kas bus...

(Klajoklio melodija.)

Jurgis Baltrušaitis nuo pat gimnazijos lai-
kų gyveno ir mirė užsieniuose. Tačiau jis ne
tik kad neužmiršo vaikystės metu išmoktos
lietuvių kalbos, bet, regimai, dažnokai pergy-
veno stiprias nostalgijos valandas. Tokiais tē-
vynės pasiilgimo momentais jis prisimena sa-
vo sodybą, motiną, Nemuną, šilą, gimtą kai-
mą ir kitas jaunystei brangias vietas. Visa
tai atspindi tokiuose jo eilėraščiuose, kaip
"Verpėja," "Audėja," "Lūšnos daina" ir ki-
tuose. Jam net rytų vėjas primena vaikystės
dienas ir lopšio sapnus:

Dvelk, dvelk, rytų lakusis vėje,
Tu saulės pasaką šlami—
Ir man dienų našta lengvėja,
Ir aš atgimstu širdimi...

Tu tolimą eglynų kvapą
Būties paklydėliui smilkai,

Ir grįžta, kas seniai prašapo,
Kaip prarasti aušros takai...

Ir štai žiedai, ankstybai dingę,
Pražysta vėl, margi, jauni,
Ir tu man močios lanksčią lingę
Ir lopšio sapną gražini...

Dvelk, gink, iš pelenų prikėles,
Širdies svajas, nūnai baugias,
Nes jos, kaip lakios kibirkštėlės,
Nuo žemės rūko vėl užges...

Nes, vien kaip garsas man vaidenos
Dusli giesmė iš praeties,
Ir mano taką dulkės senos
Ir dyklaukių tylą užties...

O kai tu vėl į rytus grįši,
Paklibink kerpėtus vartus
Ir švilpk pro lūšnos durų plyšį,
Kaip mano ilgesys kartus...

(Vakarų daina.)

Arba ir vėl:

Žinau, pažįstu seną lūšnelę...
Prie pat jos slenkščio piktžolės želia...
Siauri langeliai, lyg užsimerkę,
Tarsi jie liūdi ir tyliai verkia,
Tarsi stebėti, ką žemė rodo,
Našlaitei vargšei jau nusibodo...

Kur buvo trankios vaišės ir puotos,
Vien nykiai girgžda grindys nešluotos...
Kur jaunas džiaugsmas pro daržą žengė,
Vien skurdūs gluosniai takelį dengia...
Apleistą kiemą šiukšlės užklojo—
Seniai prie vartų šunes neloja...

(Lūšnos daina.)

Arba pažiūrėkime, kaip jautriai poetas "ap-
rauda" rudenio ištiktą darželį, kaip daug ko
jis ten pasigenda:

Apėjęs darželį, kol dienos dar žiba,
Ir vėl apsižvalges po visą sodybą,
Stebiu, kad nei rūtų, nei rožių vainiko
Beveik nebeliko...

Po viso, kas verpės ir raizgės, ir grūdės,
Vien drykso, vien klojasi samanės rudos...
Ir to, kas dar skursta, kas dar tebevysta,
Širdis nepažįsta...

Štai, mano aušrinės vyšnelė didžturtė—

Jā degino saulē ir dargano purtē...
Ziedais apskrovus, ji tarpo kadaise—

Nūnai ji bevaisē...
(Rudens vargonēlai.)

O va, kaip širdingai poetas myli gēles, kaip
jisai jū gailisi, kad tik saumylē ranka jū ne-
nuskintų:

Ne tam, kad pintumei vainiką,
Ant žemės marguoja žiedai,
Tad, radęs, rožę ar gvazdiką,
Leisk jiems žydėti, kaip radai...

Jais žemē žeria savo lobį
Ant amžių aukuro, ir tu,
Nurėskęs rožę, būtį grobi
Ir puosiesi grožių vogtu...

Antai žibutē mėlinakē...
Antai skaištuolē lelija...
Jos žiedas—kaip altoriaus žvakē,
Žydek, liepsnok, kartu su ja!

Būties mįslē per rožę blyksi—
žydek, kaip ji, širdy kas syk,
Kai žemės tyruos ją užtiksi,
Ir jos stebūklo negesyk.

(Giesmė.)

Dar vienas, ir paskutinis, eilėraštis. Norė-
čiau skaitytojo dėmesį atkreipti ne tik į tobu-
lai išbaigto eilėraščio pavyzdį, bet ir į tai, kaip
trumpo kūrinio posmais poetas gali išreikšti
tipišką Lietuvos sodietės gyvenimą, patiekti
visą jos "biografiją":

Mano saulėtą gegužę,
Kaip vargonai šilas ūžē
Ir lyg raganos užburtas,
Augo tarpo mano turtas—
Dvi lyselės su ežia
Mano motinos darže...

Kaupē žemę rankos drūtos
Ir žaliavo mano rūtos
Ir aplinkui kvapios rožės,
Kaip burelės žiojos, vožės—
Aš buvau graži, jauna,
Kaip pavasario diena...

Ir kai rūtos tarpo, žėlē,
Sapnavau aš bernužėlį—
Jis kasnakt per sapną lankēs

Ir vedžiojo už parankēs
Sodais, pievomis, laukais
Neprašinamais takais...

Bet kai dalgis pievą piovē,
Sapną pralenkē tikrovē—
Aš ējau už senio pliko,
Po bernužio sapnas liko,
Pirmas tarp sapnų visų—
Mėnuo užu debesų...

Dar vaidenos rožės, rūtos,
Bet jos buvo lyg nebūtos,
Nes kas tarpo ir kas žėlē,
Vyto, kempo pamažēle,
Kaip dvi lysės ir ežia
Mano motinos darže...

Ir kai nū po mano kiemą
Kraiko vėjai baltą žiemą,
Aš kiek stengia pirštai audžiu,
Be gegužės sapno snaudžiu,
Jau sukumpusi, žila,
Jau kaip blėstanti skala...

(Daina.)

Tikrai yra kuo ne tik pasigrožėti, bet ir
susimąstyti!

Jurgis Baltrušaitis, kaip simbolinis lyrikas,
yra subtilios formos meistras ir nepaprastai
žodingas. Tik jo žodžiai jau ne Kauno ar Vil-
niaus "laboratorijų" naujadarai, bet sodžiaus
kalba, išmokta dar vaikystės metais. Dėl to
jaunesnieji Lietuvos rašytojai jį laikė kalbos
atžvilgiu "atsilikusiu," naujiems laikams ne-
pritapusiu. Rimui ir ritmui išlyginti, Bal-
trušaitis vartojo nemažą savo paties nukaltų
bei radikaliai sutrumpintų žodžių, kuriuos
ne visus galima vertinti teigiamai. J. Aistis
epiloge šiuo reikalu sako:

"Kokia ironija! Jo rusiška poezija buvo
dar per ankstyva Lietuvoje, gi lietuviškoji,
rašyta jau senatvėje, ir tėvynėje—yra tru-
putį pavėlavusi... Didžiojo meistro įgudi-
mu jis žaidė lietuvišku žodžiu, kaip gali
žaisiti ir grožėtis tik tas, kuris jaučia ir ži-
no visą žodžio magišką galią ir grožį, bet
žaidė tais žodžiais, kuriuos girdėjo iš savo
motinos lūpų, o per tą laiką mūsų rašto
kalba ir pats raštas išaugo, ir jį pralenkė..."

Kai kas Baltrušaitį kaltina pesimizmu.

Tačiau—anot Aisčio—“Baltrušaičio poezijoje tikro pesimizmo nėra, yra tik gaudumas, pro kurį dažnai prasiveržia tyros džiaugsmo srovės.”

Jurgis Baltrušaitis nebuvo ura-patriotas ar šovinistas, matas savo tėvynėje vien tobulybės, bet buvo tikras kosmopolitas, stipriai atsirėmęs į “vakarų kultūrą.” Gal dėl to visame jo eilėraščių rinkinyje, rašytame praeito karo metu Francūzijoje, nei žodžio nėra prieš rusus ar vokiečius! Jis ramiai sau dainuoja apie “amžinąsias tiesas,” “visatos amžinybę,” “akimirkos valandėlę,” gamtą, meilę, Lietuvos senovę, etc., etc. Karas, ir Lietuvos vaidmuo jame, gal jam išrodė tik “mirksnis” visatos amžinybės raidoje, jog tai tik mažmožis, “mirksnio liepsnai” skirtas!

Savo visuomeniniai politinės pažiūros Baltrušaitis taip aptaria:

“Kai dėl mano visuomeniškai politiškų pažiūrų, tai jau pati mano kilmė iš pasaulio mažųjų tarpo galėjo manyje išauklėti tik vieną jausmą ir tik vieną įsitikinimą, jog giliausioji žmogaus pareiga yra viso gyvenimo kova dėl bendro gyvenimo, vienodai teisingo ir vienodai pilno visiems.”

Švitimas Papurės Kalnyne

Sapnai išsiblaško, subyra, išnyksta
Snauduliui nuslinkus; lėtai išbundu,
Nakties išėjimas prieš mane įvyksta:
Menką šviesos pradžią prieš save randu.

Dangus giedras, tyras, žvaigždėmis užsėtas,
Nebeilgai puošis blizgia skaidruma:
Spindėjimas aiškus, šviesos palytėtas,
Blanko ir menkėjo gausi judruma.

Dar snaudė krantinė, kur mūsų pastogė
Tarsi prilipinta kai lizdas kregždės.
Po kojomis jūra... Uolas bangos smogė:
Atspindžio nebuvo nė vienos žvaigždės.

O aš čia per langą stebiu ryto pradžią
Naują, gražią dieną rengiuosiu sutikt,
Kad ir čia prieš save jaučiu gilią skradžią—
Esu pasiryžęs gyventi—išlikt...

Kitaip sakant, Baltrušaitis stojo už pilną visuomeninę, politinę ir ekonominę poliečių lygybę, be jokių privilegijų ar išnaudojimo.

Ir skurdžiaus daliai Baltrušaitis nebuvo abejingas. “Vargdienio pasakoj” skaitome:

Smaugia dieną skurdas juodas,
Bet ir naktį tau į ausį
Zirzia jis, kaip piktas uodas—
Tu jo niekad nepagausi...

Jam negaila bėdžiaus bausto—
Ar tu dainius, ar artojas,
Jis rankas be pančių kausto
Ir be pančių veržia kojas...

Baigiant tenka konstatuoti, jog su Jurgio Baltrušaičio mistiškąja filosofija mes nesutinkame. Mes stojame už socialistinį realizmą, už tikrovinį bei mokslinį gamtos ir gyvenimo įvertinimą ir neieškome “visagalių” dievų dausose; dausas mes paliekame varnoms ir žvirbliams. Tačiau mūsų skirtinga pasaulėžiūra mums nekludo pasigėrėti gražiais jo poezijos posmais, o juk Baltrušaitis buvo vienas stipriausių ir originaliausių lietuvių poetų.

Ant stačios krantinės ir ant tamsios jūrės
Nusileis didinga ryto šviesuma,
Lėks tingiai žuvėdros ir laivelių būrės
Slinks besisiubuojant bangų gausuma.

Stebiu tai, kai kyla iš nakties pušynas,
Šviesuma jau liečia viršūnes ramias,
Aiškėja prieš tave kai bokštų kieklynas—
Ir jos nakties gaubą visos nusimes.

Kai milžino gasro ištiktas, užgautas
Rytinis regratis plinta šviesuma,
Taip aiškus, taip tyras kai rasa nuplautas—
Prieš ją išsisklaido nakties tamsuma.

Beauštantis rytas, kalnynas ir jūrė
Įstabi krantinė pušų gaubojė.
Graziai gamtos rankos visa tai sukūrė—
Šį išdidų kalną, jūrę—daubojė.

A. Dagilis.

MOTERYS ŠIMTĄ METŲ PROGRESO KELIU

(Dr. Johanna T. Baltrušaitienės paskaita, skaityta 1948 m. birželio 3 d., Brooklyn, N. Y.)

Pamatuojant šią paskaitą apie moterų 100 metų progresą, atsižvelgsime į gilią praeitį žymiausias moteris.

HATHARA

Pirmoji moteris, kurią istorija aprašo, buvo egiptietė, gyvenusi 4,300 metų P. K. (pirm Kristaus). Tuomet žmonija vystėsi iš barbarizmo į civilizacijos laikus.

Hathara buvo įkelta į dievų eiles už jos didžiulius nuopelnus visos žmonijos gerovei. Štai tūli jos išmislyti dalykai:

1. Ji pirmutinė sumanė, kaip susukti virvę iš augmenų.
2. Ji suverpė ir išaudė audimą ant jos pačios sugalvotų staklių. Tie gabalėliai audimo, prijuostės didumo, buvo pirmieji drabužiai, dėvimi kaip prijuostė.
3. Žemės išdirbimui ji sugalvojo pirmutinę žagrę ir užvedė pirmus daržus ir sodus, prijaikindama laukinius linus, gėles, figas, alyvas, oboles ir daugybę kitų augmenų.
4. Ji sumanė grūdams malti pirmutinę melnyčią. Muzikai ji išmislino būgną ir trimtą. Ir daug kitų dalykų.

Nors jos tie gaminiai buvo primityvūs, bet su pagerinimais jie ir šiandien, po virš 6,000 metų, vartojami visur. Jie buvo pamatu visų laikų mašinerijos. Todėl Hatharai statė bažnyčias—ją Dievu padarė. Ir muziejuose jos stovėtos stovi.

ISIS

Po Hatharos laikų praslinko 1,300 metų iki atsirado antroji egiptietė, kuri savo nuopelnu tapo įdievinta. Toji moteris vadinasi Isis—gyveno 3,000 metų P. K.

Isis sumanė prie valties pritaistyti žėglį, idant vėjo jėga, be irklų, valtį neštų. Tai buvo pirmas pritaikymas gamtos jėgos, užvaduojant žmogaus jėga. Tuomi išradimu gyventojai buvo užtikrinti maistu, nes iš tolimesnių vandenų buvo galima gaudyti žuvis didesniais laivais.

Štai, kaip Hatharos audinys patarnavo Isisai padirbti žėglius ir užtikrinti gyventojus maistu. Jos vertos būti "dievais."

Gerbiamieji! Minėdami šias 100 metų suaktyves nuo moterų "protinio" išsilaisvinimo dienos, turime prisiminti kokioje padėtyje buvo pasaulio moterys iki to laiko, skaitant nuo pradžios krikščionybės.

Moterų buvusią padėtį geriausia galima prilyginti prie dvilypės vergijos: abelnosios, tokios, kokią negrai vergai kentėjo; ir antros, kurioje moterys buvo vergės savo šeimos vyriškių—tėvo, brolio ir vyro. Moteris-neturėjo

DR. JOHANNA T. BALTRUSAITIENĖ

įstatymiškų teisių prie savo vaikų, turto, neigti savo asmens. Jai nebuvo mokslo neigi ekonominių teisių.

FRANCES WRIGHT

1827 metais lankėsi Jungtinėse Valstijose anglė Frances Wright, karšta laisvės mylėtoja, gera agitatorė, plačių pažiūrų moteris. Ji čionai būdama suagitavo Sarah ir Angeliną Grimkes, Lucretiją Mott ir Elizabeth Cady Stanton veikti prieš moterų ir negrų vergiją. Jos visa siela atsidavė tai agitacijai. Pasėkoje, 1831 metais buvo sutverta pirmoji Abolicjonistų Draugija, kuri išleido laikraštį "Liberator." Laikraštis vedė griežtą kovą už besąlyginį išlaisvinimą negrų.

Abolicjonistų Draugija, apart agitacijos,

globojo pabėgėlius vergus, surado jiems būdus užsidirbti duoną.

1833 metais jų apšvietai buvo įsteigta Oberlin Kolegija, į kurią lygiomis teisėmis priėmė vyrus ir moteris, baltus ir juodus. Tai pirmutinė vidutinio mokslo mokykla Jungtinėse Valstijose moterims ir negrams.

Tais metais buvo surengtas pirmas Abolicionistų Nacionalis Kongresas su atstovybe iš 10 valstijų.

O įvykusiame Londone abolicionistų suvažiavime daug veikusių toje srityje moterų nesodino delegatais neigti joms davė balso teisę.

1837 metais Mary Lyon atidarė Mt. Holyoke Seminary, pirmąją šioje šalyje kolegijos laipsnio mokyklą moterims.

Iš tų dviejų mokyklų gavusios diplomus moterys turėjo ganėtinai mokslo stoti į universitetą arba į profesionalę kolegiją.

Tos moterys, kurios veikė už negrų išlaisvinimą, vedė agitaciją tarpe moterų, kad jos tvertų klubus ir draugijas. Pasekmė buvo tokia, kad po 21 metų nuo Frances Wright apsilankymo Jungtinėse Valstijose amerikietės moterys atlaikė suvažiavimą 1848 metais, mieste Seneca Falls, N. Y. Tai pirmutinis moterų atstovų suvažiavimas visame pasaulyje.

Tai tokia buvo J. V. moterų padėtis kuomet Elizabeth Blackwell (kurios jubiliejų šventė 1937 m.) įstojo į daktarystės kursus.

Iki to laiko niekur visame pasaulyje jokia moteris nebuvo priimama mokyti universitete.

Privatinėse mokyklose jų mokslas buvo apribotas ant tiek, kad išmokyti tik skaityti, rašyti ir skaitliuoti; buvo mokinamos mandagus elgėsi, šokimo, puošnumo, siuvimo, gospados tvarkymo ir tarnų suvaldymo.

ELIZABETH BLACKWELL

Dabar trumpai perbėgsime Elizabethos Blackwell gyvenimą ir darbus, idant galėtume įvertinti jų svarbą, ir suprasti, kiek vienas asmuo gali gero atlikti neatlaidžiu užsispyrimu.

Elizabeth Blackwell gimė Anglijoje, buvo pasiturinčio cukrininko trečioji iš eilės duktė. Laike politinio krizio visas jos tėvų turtas žlugo. Tad tėvas su visa šeima persikėlė į Jungtines Valstijas, įsisteigdamas cukraus iš-

dirbystėje, bet greitai laiku didžiulės bankierių panikos vėl visą jų mantą nušlavė.

Tuomet jie persikėlė į vakarų naujokyną, kur už trumpo laiko jos tėvas mirė, palikdamas 9 prabangoję augusius vaikus ir žmoną, be cento, be kredito, be įeigų naujokynė.

Visos trys sesutės sugalvojo įsteigti mergaitėms mokyklą savo namuose. Iki paaugo ir tapo savistoviais jaunesnieji vaikai, jos šeimyną išlaikė iš mokinių mokesčių už mokslą ir pragyvenimą. Tai buvo skurdūs laikai. Šešius metus mokytojavusios, jos nutarė mokyklą uždaryti ir kiekvienas savimi rūpintis.

Elizabeth gavo vietą mokyti muzikos tūloje didžiulėje mokykloje, o laisvu laiku stropiai rengėsi stoti į universitetą mokyti daktarystės.

Ji buvo virš 25 metų amžiaus, kuomet pareikalavo aplikacijos iš žymaus universiteto. Jai atsakė, kad nepadoru moteriai mokyti daktarystės. Tuomet ji rašė į antrą, trečią, dvilyktą vis sulaukdama patarimų, kad veltui ji rūpinasi būti daktaru. Vienas patarė, kad gal dėvėdama vyriškus drabužius, kaip vyrai, galėtų būti priimama. Galiausiai, Genevos, N. Y., kolegija apsiėmė ją priimti sąlyginiai, jei nei vienas studentas nebus tam priešingas. Studentai nubalsavo priimti.

Lapkričio 7-tą dieną, 1847 metais, į pirmą kartą įžengė į kolegiją kaip medicinos studentė. Baigė mokslą su aukščiausiais atestatais 1849 metų sausio mėnesį.

Tą dieną, kurią Elizabeth Blackwell pirmą kartą įžengė į kolegiją, pasaulio moterų skaito diena, kurioje jos pripažintos protu lygionimis su vyrais. Diena, kurioje jos išsilaisvino iš amžinosios verguės—mokslas, tai raktas, kuriuo atidaromos visos durys.

Nuo tos dienos moterims reikėjo dasyti vyrą mokslingume, idant su juo sulygti. Vyrai jau buvo mokslas priimanamas per keletą šimtmečių, tad moterims reikėjo budėti. Ir nuo tos dienos savo darbštumu moterys parodė, kad su lygiomis progomis prie mokslo ir visų gyvenimo šaltinių jos sulygsta su draugais vyrais ant visų gyvenimo kryžkelių.

Pavyzdžiui: Sovietų respublikose moterys visur lygios svarbos rolė lošia profesijose, amatuose, meno ir agrikultūros srityse. Prie stropiai žengia ir kitų šalių moterys, iš-

kovodamos sau vietą visur, net ir kariuomenėje.

Tad šią 100 metų sukaktį viso pasaulio moterų klubai ir draugijos iškilmingai šventė. Ir moterys daktarės, parodydamos savo dėkingumą, atminčiai daktarės Elizabeth Blackwell stato paminklinį moterų veiksmų knygyną už pusę milijono dolerių sale vienatinės moterų medikalės kolegijos Philadelphiaj. Į tą fondą pridėda savo dovaną visos susipratusios moterys ir jų organizacijos.

Dabar pažiūrėkime, ką dr. Blackwell gero nuveikė tapusi daktare.

Pirmiausia ją sutiko namų savininkų boikotas, negavo tinkamo buto savo ofisui New Yorko mieste: būk jų namų vertybė nupuldys. Tuomet dr. Blackwell pasiryžo aukštesniems mokslams vykti į Paryžių. Čion ne tik jos nepriėmė į kliniką nei į ligonines, bet nepripažino ją daktaru esančia. Po kelių mėnesių ji įsiprašė kaippo slaugė. Išbuvusi metus laiko, ji vyko į Angliją ir Londono ligoninėse išbuvo 5 metus.

Patyrusi, kad Jungtinių Valstijų medikalius kursus uždaro moterims ant toliau, ji grįžo iš Anglijos atkovoti išlaimėtą dirvą. Rado septynias baigusias daktarės mokslus, o kitų jau neprileido drausmė daktarų organizacijos—A. M. A.

Vargiai suradusi vietą, ji atidarė ofisą, bet jai vietos nuomotojas boikotavo ją ateinančioms pas ją. Ji savo ofise atidarė beturtėms moterims ir jų vaikams dispenserį, kur, apart gydymo, mokino tas moteris higienos ir vaikų auginimo.

Vėliau sukviatė į bažnytinę svetainę abelnai moteris higienos paskaitai. Atėjo pajaukti ją, išsiskirstė jos pritarėjomis.

Pasirodė, kad to dispenserio neužtenka, kuomet daugeliui reikalinga ligoninės aptarnavimas, o tūloms ir operacijos. Tad ji suorganizavo anas 7 daktarės ir jos nutarė atidaryti moterims ligoninę, kuri ir po šiai dienai egzistuoja—New York Infirmary.

Vyrų daktarų draugija, patyrusi apie tą moterų sumanymą, buvo griežtai priešinga atskirai ligoninei. Jie nepripažino jų daktarais—tvirtino, kad valdžia nepripažins jų dokumentų, kad jos negaus ligoninei tinkamo buto, grąsino areštu atsitikus mirčiai, ir tt.

Dr. Blackwell su savo daktarėmis surado tinkamą butą, prirengė jį ir priėmė ligonius. Daktarai matydami tai siūlė bent vieną vyrą į ligoninės viršenybę, bet moterys atsiskakė, jos vienos gydė, ligino ir operacijas darė, kam reikėjo. Jos priėmė moteris mokytis slaugyti. Progresyviai žmonės prijautė jų sumanymui ir finansiniai rėmė.

Dr. Blackwell sugrįždama į Jungtines Valstijas ir atidarysi dispenserį, vėliau ligoninę, turėjo omenyje daug platesnį planą, būtent: ant visados užtikrinti moterims teisę ir progą prie medicinos ir kitų aukštųjų mokslų visose kolegijose ir universitetuose.

Pasekmingai įkūrusios ligoninę, ji ir josios draugės daktarės susitarė atidaryti medikalę kolegiją prie ligoninės. Išėmė valdišką čarterį, nustatydamos mokslo planą. Gavusios teisę baigusioms jų kursus išduoti daktaro ir chirurgo diplomą, priimdinėjo tinkančias studentes ir po trijų metų pirmutinės baigė daktarystės mokslus. Didokas skaičius ten gijo daktarių titulus ir ėmėsi agituoti už neribotas mokslo teises moterims, ypatingai daktarystėje.

Philadelphijoj moterys pradėjo medikalę mokyklą 1850 metais.

Abelnai svietas buvo moterims gydytojoms neprielankus, tai prisiėjo tą opoziciją nugalėti. Manydamos, kad kuo daugiau bus daktarų, tuo veikiau bus opozicija nugalėta, jos ėmėsi tvėrimo medikalių kolegijų moterims. Viso jų buvo 13 J. Valstijose.

Matydami, kad moterys įsisteigia mokyklas ir be jų ir kad moterų gydytojų eilės vis didėja, vyrai daktarai pasiūlė savo kolegijas atidaryti moterims lygiomis sąlygomis su vyrais, jeigu jos likviduotų savo kolegijas. Su tomis sąlygomis sutiko visos apart Philadelphiajos moterų medikalės kolegijos, kuri iki šiai dienai gerai pasilaiko ir yra išleidusi daugybę žymių gydytojų.

Kuomet vyrai atidarė moterims kolegijas universitetus, daktarės E. Blackwell tikslas buvo atsieltas, iškovota teisė lygybės moksle. Ji nematė sau tolesnės priedermės pasilikti Jungtinėse Valstijose. Ilga griežta kova pavargino ją. Tačiau sugrįžusi į Angliją dar įsteigė moterų ligoninę Londono mieste. Mirė 1910 metais, visų gerbiama.

Šiandien J. V. yra moterų daktarų virš

8,000, o kitose šalyse—nežinoma. Dr. Blackwell žygis buvo pamatu ir kyliu prie moterų išsilavinimo ir iškovojo kitų teisių.

Su bemokslu, nepiliečių niekas nesiskaito, tad mokslo teisę iškovojošios moterys ėmė kuo stropiausiai rūpintis ir pilietybės teisę įgyti, idant būtų politiniai laisvomis, ką ir įgijo J. V. 1919 metais.

Dabar sugrįšime prie anų abolicijonistų ir sufragistų, kovotojų už moterų ir negrų išlaisvinimą.

Kova už vergų išlaisvinimą privedė prie civilio karo tarpe pietinių ir šiaurės valstijų, vergū tapo įstatymiškai panaikinta. Kerštinčiai nušovė prezidentą Linkolną, vergū išlaisvinimo šalininką. Realiai pietinėse valstijose vergū dar ir šiandien gyvuoja, nors jau silpnėjanti.

1848 metais, kuomet dr. Blackwell buvo medicinos studente, tai į Seneca Falls, N. Y., buvo sušauktas pats pirmutinis visame žemės skliaute moterų kongresas. Moterys nutarė kurti nacionalę moterų organizaciją ir kai nacionalis moterų kongresas suvažiavo į Cleveland, Ohio, jos nutarė steigti tarptautinę moterų organizaciją tikslu viso pasaulio moterims vieningai vesti kovą už pilietines teises. Jos panaikino obalsį, kad kova vedama prieš vyrus. To vietoje, jos priėmė obalsį, kad moterys drauge su vyrais kovos prieš draugijines skriaudas visų žmonių ir už gerovę visiems.

Per tą šimtmetį moterys visame pasaulyje toli nužengė progreso keliu. Išgavusios sufragizmą, jos pirmiausia užsižavėjo visuomeniniu mokslu ir prieš jų bombardavimą neatsilaikė jokia mokslo įstaiga. Įvairių šalių teisių kodeksai buvo pertvarkyti, pripažįstant moterims žmogaus teisę, taipgi teisę prie savo asmeninės nuosavybės, prie savo uždarbio, prie savo vaikų. Įgijo teisę būti biznyje, nejudomo turto savininke, prileidžiama lygiomis sąlygomis su vyrais prie valdiškų darbų. Kaip pilietės moterys turi teisę būti išrenkamos į valdytes.

Unijose tapusios pripažintos lygiateisėmis unijistėmis, streikuose pikietuotojomis, jos iškovojo už lygų darbą lygią mokesčių su vyrais darbininkais.

Moterų pastangomis jaunamečiai berniukai

ir mergaitės atlaisvinti iš dirbtuvių ir jiems suteikia mokykla iki sutvirtėja kūnu ir siela.

Jos iškovojo teisę perskyrų, kuomet sugyvenimas šeimoje esti nepakenčiamas.

Jos išsiriūpino teisę apriboti savo šeimynos didumą taip, kad kiekvienas naujagimis būtų pagaidautas.

Iškovojo tų ir tolygių teisių moterys turėjo vienytis į visokeriopas draugijas. Tos draugijos jungėsi į Moterų Klubų Kongresą, į Moterų Klubų Federaciją ir kitas sąjungas. Jų programos progresyviai darosi įvairesnėmis ir svarbesnėmis. Suvažiavusios kaip atstovės iš viso pasaulio taučių moterys klausėsi atstovų raportų, darė išvadas ir išleido manifestus būtiniausiai tos dienos klausimais, pavyzdžiui: už lygias žmogaus teises, prieš karus, už taiką ir demokratiją, ir prieš bėdinguosius dalykus, nuo kurių kenčia visa draugija, kaip venerines ligas ir tt.; prieš tuos blogumus, kurie laiko žmoniją suvaržytą baimėje bado, skurdo, karo, bažnytinių prietarų.

Svarstydamas tuos dalykus moterys stengiasi surasti praktiškus kelius, kuriais žengiant bus atsipalaidota nuo tų negerumų.

Jeigu rodosi, kad darbas per lėtai eina, tai atsiminkime, kad tikrai šimtas metų kai tūlos moterys suprato turinčios lygų protą, kurį reikia ir galima naudoti. O darbo begalinės, opozicija galinga, bet einama žingsnis po žingsnio priešakin ir prie tų netikslumų prailinimo.

Šiandien nėra tos profesijos, amato nei užsiėmimo, kur nesirastų ir moterų, ir jų darbas kartais tobuliau ir sąžiningiau atliekamas.

Šiandien turime moterų atsižymėjusių tyrinėjime laboratorijose—žymių išradėjų. Pavyzdžiui: Marie Curie, kuri būtų dingusi nežinodama savo gabumo kad ne tas dr. Elizabeth Blackwell įsiveržimas į universitetą ir iškovojo visas moterims teisių į mokslą.

Šiandien iš Marie Curie išradimo radiumo uranumo ir tt. visas senasis supratimas pasaulio surėdymo pasikeitė. Suskaldymas atomo buvo pasėka jos to išradimo.

Garsioji astronomė Dr. M. Mitchell—dangaus skliautų tyrinėtoja.

Dr. Slaughter Morton iš mirties išgelbėjusi tūkstančius kūdikių, kurie mirdavo kas metai. Ji New York'e išreikalavo valdiškos in-

spekcijos valgomųjų daiktų krautuvų, kad jos būtų sanitarinės, pienas sterilizuotas, karvės sveikos, naikinamos musės ir kiti ligas nešantieji vabzdžiai ir bakterijos.

Dr. Hamilton—išgelbėjusi tūkstančius industrijos darbininkų nuo užsinuodijimo pavojingomis dujomis, dulkėmis, nuo pavojaus neapsaugotos mašineries, ir tt.

Ačiū mokslui, daugybę tokių geradėjų veikėjų yra moterų eilėse.

Tokiame trumpame rašte, kaip šis, negalima paminėti nei vardų nei darbų moterų vi-

suomenės geradėjų, kurios žmonijos labai nuveikė didelius darbus sveikatos sargybos ir kitais keliais.

Tad būkime dėkingi, kad gyvena tokios pionierės, kaip daktarė Blackwell. Būtų malonu, kad prisidėtų ir su maža dovanėle jos paminklui.

Specialiai apie mūsų lietuves moteris neprišiminsiu dėl to, kad mes dar nesame užėmusios pasaulio moterų eilėse vadovaujamų vietų. Žengiamo su miniomis moterų tų, kurios suprantame prasmę moterų veiklos.

NEMUNO ŠALIES PASAKA

ST. JASILIONIS

Tarybų Lietuvos valstybinė grožinės literatūros leidykla išleido Petro Cvirkos parašytas *Nemuno šalies Pasakas*. Knyga didelio formato, iliustruota, virš 200 puslapių storio; joje sutalpinta 33 pasakas; gaunama Amerikoje Four Continent Book Corp., 38 West 58th St., New York 19, N. Y., kainą \$1.

Knyga, be abejonės, skiriama augančiam jaunimui — vaikams, pradėdantiems skaityti. Ji taip pat tinkama skaityti ir tėvams, kurie mėgsta sekti pasakas vaikams. O kad vaikams mėgsta klausytis pasakų, tai įrodymų, rodo, nereikės, nes dalykai visiems aiškūs.

Savo vaikystės laikais ir mes skaitėme pasakas. Skaitėme apie laumių klastas, apie kipšiuko-vokietuko gudrybes, apie du brolių protingų, o trečią kvailį, kuris visuomet pasižymėdavo didvyriškais žygiais ir aplenkėdavo protinguosius. Tai buvo lietuvių liaudies pasakos, mėgiamos ir vaikų ir senų; tai buvo prieblandos valandų pasakos, jaunos suiegiųjų pasakos, kurių klausėmės besišildant prieš spalvą kūrenamą jaujos pečių; tai buvo naktinių pasakos, arkliaunių pasakos.

Petras Cvirka, plačios vaizduotės rašytojas. Jis senais liaudies motyvais parašė visą eilę naujų pasakų, itin lengvai skaitomų ir vaizdingų. Bene viena labiausia išpopuliarėjusi jo pasaka pereito karo metu buvo "Sidabrinė

Kulka," kurioje pasakojama apie striuką būką vokietuką, dantyse laikantį cibuką; vokietuko šeimininkavimą ir grobimą visokio turto nuo lietuvių Džiugo. Bet kai Džiugui įkiro vokietuko šeimininkavimas, jis susirado tokį kalvį, kuris nukalė jam sidabrinę kulką. Su ta kulka Džiugas išnaikino visus vokietukus, kaip rugių pėdus išguldė, ir kai paskutinį kartą sidabrinę kulką paleido, — toji švari, be juodo kraujo lašo grįžo. Apsidžiaugė Džiugas, kad dabar jis vėl galės ramiai gyventi, prieš nieką sprando nelenkdamas, malonių nemaldaudamas.

Amerikos lietuviai, kurie dar tebėra linkę palaikyti lietuviybę savo vaikuose, neapsivils papasakoję jiems čia minimas pasakas, vaizdžiai parašytas gražia lietuvių kalba. Jos bus ne mažiau įdomios, kaip kad įvairios anglų kalboje "bedtime stories" ir "fairy tales." Cvirkos pasakose skaitytojas pamatys dvi serijas protingas, o trečią kvailę, mokėjusią išsipainioti iš laumės klastų; čia galės pamatyti gudrų žemaitį, sugebėjusį įvairiais būdais apmonyti vokietį; čia paaiškės, kaip ežiui jauniui atiteko dvarininko gražuolė duklė, kaip mėnulis žvaigždei lenkėsi, kaip senas žvejas prajuokino karaliaus dukterį, kaip baudžiauninkas Stepas poną Fricą gydė ir daug daug kitų.

DIDYSIS REVOLIUCINIS DEMOKRATAS

(100 metų sukakčiai nuo V. G. Bielinskio mirties besiantinant)

Didysis revoliucinis demokratas Visarionas Grigorjevičius Bielinskis formavosi kaip teoretikas ir kaip visuomeninis bei literatūrinis veikėjas 30-aisiais praėjusio šimtmečio metais. Bielinskis išreiškė bundančios baudžiavinės valstietijos interesus. Geriau už kitus savo amžininkus jis suprato istorinio visuomenės išsivystymo dėsnius, pajuto naujus, anksčiau negirdėtus socialinius bei politinius masių poreikius ir pavaizdavo juos savo genialiuose straipsniuose.

Jo puiki veikla reiškė tikrą perversmą Rusijos visuomeninio gyvenimo, visuomeninės minties vystymesi. Autokratijos ir baudžiavos priešas, jis padėjo pagrindą naujai publicistikai, jis kartu su Gercenu pakėlė į nematytą anksčiau lygį filosofinę mintį Rusijoje, jis pasuko literatūros vystymąsi kritinio realizmo vaga.

Bielinskio veikloje, jau pačioje jos pradžioje, išryškėjo protesto, kovos dėl pavergtųjų išsivadavimo nuotaikos.

Bielinskis visų pirmą buvo genialus teoretikas, visą laiką siekęs teisingos revoliucinės teorijos. Filosofijos klausimai jaudino jį kaip gyvenimo klausimai. Jis ieškojo filosofijoje pagrindimo savo priespaudą kenčiančios tėvynės politinio ir socialinio pertvarkymo programai. Paplitusios tada Sen-Simono, Furje ir Oweno socialistinės pažiūros buvo grynai utopinio pobūdžio. Bielinskis gi ieškojo filosofinio realistinio idealo pagrindimo metodo, metodo, vedančio į revoliucinę praktiką. Jau pirmame dideliame savo straipsnyje "Literatūrinės svajonės" Bielinskis rašė: "Didžiukis, didžiukis, žmogau, savo didžia paskirtim, bet neužmiršk, kad... gyvenimas yra darbas, o darbas yra kova... be kovos nėra nuopelnų, be nuopelnų nėra apdovanojimų, o be darbo nėra gyvenimo!" Didi ir liepsninga Bielinskio širdis negalėjo pasitenkinti abstrakcijomis.

Tikras demokratizmas, revoliucinė aistra, liaudiškumas iškėlė Bielinskį į jo laikų filosofinės kritikos avangardą.

Didžiausią dėmesį Bielinskis skyrė Hegeliui, kurio dialektikoje jis pamatė savotiškai išreikštą mokslą apie vystymąsi. Tačiau Bie-

linskis greit įsitikino, kad iškraipyta idealistinė Hegelio dialektikos forma prieštarauja išvaduojamam revoliuciniam tikros dialektikos vaidmeniui, kad idealistinė Hegelio sistema visumoje veda į sustingimą ir reakciją. Hegelis tvirtino monarchijos, religijos, viešpatavusių klasių "teisėtumą." Hegelis mokė, kad mokslas, prieinamas tik vienietams, yra aukščiausias laimės laipsnis. Bielinskis aistringai nuneigė šią laimę. Jis reikalavo atskaitos apie liaudies masių padėtį. Jaunosios Rusijos tribūnas, kaip sakė apie jį Gercenas, reikalavo laimės ne išrinktiems vienietams, o visai liaudžiai.

Rusijos tikrovėje sekti Hegeliu neišvengiamai reiškė taikstytis su autokratija ir baudžiava. Ši išvada prablaivino Bielinskį. Jis tapo negailestingu Hegelio ir jo sistemos kritiku.

Jo pažiūroje į Hegelį įtikinančiai ir didžia jėga iškilo jo savarankiškumas, kaip mąstytojo, naujų kelių į ateitį tiesėjo. Bielinskis tapo materialistu, ateistu, revoliucionierium, socializmo skelbėju.

Ne tik prieš Rusijos baudžiąvą ir tamsą pasisakė Bielinskis. Jis demaskavo žvėrišką kapitalizmo esmę, jis tikėjo netolima liaudies pergale prieš triumfuojančią Vakaruose buržuaziją. Paniekinamai ir didžia neapykanta dvelkia jo žodžiai apie buržuaziją, kuri net "neturi tautinės pagarbos, tautinio pasididžiavimo jausmo." Bielinskis rašė: "Vertelga yra niekšas iš prigimties. Jam pinigai ne priemonė, o tikslas, ir žmonės—taipogi tikslas; jis nejaucia meilės ir gailėstingumo jiems, jis žiauresnis už žvėrį, nenumaldomesnis už mirtį, jis panaudoja visas priemones: verčia vaikus žūti darbe, engia proletarus bado mirties grėsme... nuvelka už skolą marškinius nuo ubago, lobsta varguolių sąskaita."

Šie žodžiai buvo parašyti 1847 metų gruodžio mėnesį.

Per praėjusį šimtmetį buržuazija kiekvienoje šalyje pasidarė dar aršesniu tautos priešu, kultūros ir civilizacijos priešu, niokojančių karų nešėja.

Didysis rusų tautos sūnus ėjo tuo pačiu

ideologiniu keliu, kuriuo ėjo jaunieji Marksas ir Engelsas. Tačiau baudžiavinės santvarkos sąlygomis jis, savaime suprantama, negalėjo pakilti iki mokslinio socializmo idėjos. Jo materializmas nebuvo nei dialektinis, nei istorinis, jis dar nesuprato, kad klasių kova — visuomenės vystymosi pagrindas.

Bielinskis ne tik parodė tikrąjį buržuazijos veidą. Jis tikėjo laukiamais įėjimais. Laiškuose apie Francūziją Bielinskis rašė, jog "tik liaudies išsaugoja nacionalinio gyvenimo ugnį ir įsitikinimų entuziazmą... Liaudis turi ateitį..." Pagal Bielskį, tos ateities jau nebeturi triumfuojanti, viešpataujanti buržuazija.

Bielinskio socializmas buvo dar, aišku, utopinis socializmas, bet jame buvo tokių bruožų, kurie išskėlė jį daug aukščiau už Vakarų Europos utopinį socializmą, kuris nuneigė revoliucinę praktiką. Subrendę Bielskio įsitikinimai geriausiai išreiškti jo laiške Gogoliui, kurį jis parašė ryšium su pastarojo knygos "Parinktos vietos iš susirašinėjimo su draugais" išėjimu. Bielskio laiškas dvelkia nepsakomu pykčiu prieš autokratiją, baudžiavą, botogo politiką, jis nukreiptas prieš nemokšiskumą, tamsą, religiją. Laiškas skamba, kaip himnas laisvei, lygybei, brolybei.

Kaip literatūros ir meno teoretikas Bielskis giliai ir aiškiai nurodė nuoseklaus realizmo principus. Bielskis reikalavo iš literatūros visų pirma tiesos. Siekimas tikrovės, gyvenimo suteikia menui jėgos, žadina tikrą įkvėpimą, — įrodinėjo Bielskis.

Teoretinio gilumo, meniško pajutimo ir priešakinio visuomeninio tikslo sujungimas į vieną padarė Bielskį žymiausiu kritiku ne tik rusų, bet ir pasaulinėje literatūroje. Nebuvo nė vieno literatūrinio reiškinio, į kurį jis neatsilieptų. Bielskis buvo pirmas tikrai autoritetingas naujosios rusų literatūros istorikas. Jo įvertinimai Puškino, Lermantovo ir Gogolio, kaip ir daugelio kitų kūrybos, dar iki šiol yra lemiami.

Liepsningas patriotas Bielskis numatė tą ypatingą priešakinį vaidmenį, kurį teks suvaidinti rusų kultūrai. Jis suprato, kad Rusija "žemė jauna ir galinga, kupina protų ir talentų." Jis tikėjo šviesia Rusijos revoliucinės liaudies ateitimi, didžia Rusijos paskirtim. "Rusija yra ateities šalis," — rašė Bielskis.

Be galo atsidadęs tėvynei Bielskis supra-

to, kad tikras supratimas viso, kas yra nacionalinio, glūdi suderinime savo ir visuomeninio. "Kas nepriklauso tėvynei savo, — pa-brėžė jis, — tas nepriklauso ir žmonijai."

Bielskio įsitikinimas didžia Rusijos paskirtimi rėmėsi tikėjimu pergale revoliucijos, demokratinės ir socialistinės. Bielskio erelio žvilgsnis prasiskverbė pro ateities uždangą. Jis suprato, kad išvaduota Rusijos liaudis iškils pasauliui kaip tiesėja naujų kelių, kuriais eis ir kitos tautos: "Pavydime anūkams ir proanūkams savo, — rašė jis 1840 metais, — kuriems lėta pamatyti Rusiją 1940 metais — žengiančią kultūringo pasaulio priešakyje, nurodančią kryptį ir mokslui ir menui, ir pelyntai gerbiama visos pažangiosios žmonijos; antrasis rusų literatūros amžius — mūsų širdys mums sako — bus garbingas, kilnus amžius; jį paruošė praėjęs šimtmetis, nukreipęs literatūrą į tikrąjį kelią, atkreipęs mūsų pojūtį liaudiškumui ir protą privertė įsigilinti į tą šviesą, kurią atidengė paskutiniu metu pasauliniai genijai, vyresnieji sūnūs žmonijos šeimoje. Sąjūdis, vieną kartą pradėtas, nesustos, ir laikas tik pagreitins jį savo polėkiu."

Rusijos darbo žmonių masių žygio į šviesą, į laisvę, į socializmą iš tikrųjų niekas negalėjo sustabdyti. Darbininkų klasės partijos vadovaujama, liaudis įvykdė spalio revoliuciją, nugalėjo socializmas, anksčiau nematytais tempais išsivystė kultūra. Pergalė prieš fašizmą ir pokarinė kova prieš pasaulinės reakcijos jėgas vaizdžiai parodė viso pasaulio sąžiningiems žmonėms, kad tarybinė socialistinė sentvarka buvo galinga kultūros tvirtovė, patikimas civilizacijos saugas. Stebuklingas Bielskio pranašavimas įvyko.

Tarybų Rusija yra pelyntai aukštai gerbiama viso tikrai civilizuoto pasaulio.

Sustiprinti Rusijos visuomeninės minties rusų kultūros vaidmenį padėjo savo gyvenimu ir puikia veikla genialusis liaudies sūnus Vi-sarionas Grigorjevičius Bielskis. Leninas pavadino Bielskį Rusijos revoliucinės social-demokratijos pirmtaku. V. I. Leninas matė subrendusiose Bielskio straipsniuose pakilusį valstiečių masių revoliucinį protestą prieš autokratiją ir baudžiavą.

Tarybiniai žmonės gerbia ir myli Bielskį, kaip vieną iš didžiausių ir garbingiausių mūsų liaudies veikėjų.

"Tiesa."

AMERIKOS DARBO UNIJŲ NARYSTĖ

Pereitais metais Kongresas priėmė Taft-Hartley įstatymą, kurio vyriausias tikslas yra trukdyti Amerikos darbininkų kovas ir supančioti darbo unijų judėjimą. Reakcija, tą įstatymą sugalvodama ir pravedama, savo tikslą pasiekė. Tuo įstatymu jau sulaužyta geležinkeliečių ir mainierių streikai. Tas įstatymas sugrąžino Amerikon žiauriųjų uždraudimų ("indžionkšinių") sistemą, kurią prieš kelikolika metų Kongresas buvo uždraudęs taip vadinamam "LaGuardia Anti-Injunction Law." Šiandien kiekvienas streikas, kad ir už paprasčiausį, teisingiausį reikalavimą užsitraukia teismų ir uždraudimų rykštę.

Samdytojų klasė griebiasi šių valstybės galios priemonių prieš darbo unijas su tuo išrokavimu, kad darbo unijos tapo tvirta darbininkų atspara prieš neribotą įsinaudojimą ir nepažabotą sauvaliavimą darbvietėse. Nepaisant mūsų darbo unijų konservatizmo, jos yra vienintelė ir tikrai tvirta Amerikos darbininkų priemonė apgynimui savo kasdieninių ekonominių interesų. Jų supalėginimas arba visišką sunaikinimas tampa valdančiosios klasės neužgesinamu troškimu. Taft-Hartley įstatymas tėra pirmuoju samdytojų žygiu tuo siekimuose.

Ar Amerikos organizuoti darbininkai pajėgs atsilaikyti prieš šį kapitalo ofensyvą? Šį klausimą pilnai atsakys tikėtai ateitis. Ir neperdedant tenka pabrėžti, jog nuo to priklausys ir visa Amerikos politinio, socialinio ir ekonominio gyvenimo ateitis. Visą paskutinių poros dešėty metų istorija byloja tai, jog fašizmas neįmanomas be sunaikinimo darbo unijų judėjimo. Tiek Italijoje, tiek Vokietijoje, tiek Lietuvoje fašizmas pačiuose pirmuosiuose savo viešpatavimo žygiuose nušlavė darbo unijas. Politinė fašistinė diktatūra neįmanoma be ekonominės fašistinės diktatūros.

Reikia tikėti, kad darbo unijų judėjimas rimtai priešinsis tiek laipsniškam smaugimui įstatymais, tiek atviram ofensyvui. Tai garantuoja paskutinių laikų prityrimai. Daug ko mus pamoko organizuotų mainierių atakulas priešinimasis reakcijos pastangoms jų

unijų susilpninti ir jų laimėjimas algų pakėlimo ir pensijų sistemos įvedimo. Taip pat darbo unijų įmatymas pavojaus Mundt-Noxon biliuje ir jų platus išitraukimas į kovą prieš tą bilių parodo darbo unijų judėjimo nusprendimą reikcijai nebeužleisti strateginių pozicijų.

Žemiau patiekiamo šiaurinės Amerikos (Jungtinių Valstijų ir Kanados) darbo unijų augimo istoriją skaičiuose. Tai be galo svarbi ir įdomi istorija. Ji parodo darbo unijų judėjimo galybę.

Metai	Unijos narių turėjo	Metai	Unijos narių turėjo
1935	----- 3,648,100	1942	----- 9,642,400
1936	----- 4,084,100	1943	----- 11,503,700
1937	----- 6,394,600	1944	----- 12,687,600
1938	----- 7,497,200	1945	----- 12,704,421
1939	----- 7,755,100	1946	----- 12,957,000
1940	----- 8,093,600	1947	----- 14,280,400
1941	----- 8,587,300		

Amerikos Legijonas ir Karo Veteranai

(Tąsa nuo 121 pusl.)

ir plėtosis skirtumai tarpe darbininkų ir buržuazijos.

Legijone yra pakankamai didelis skaičius darbo unijų narių ir šiaip darbininkų, kuriuos vadovybei pakreipti savo priešdarbininkišką pusę bus sunku.

Neigi galima numatyti ateitis, kurioje darbininkiškam elementui pavyktų atimti Legijono vairą iš buržuazinio reakcinio elemento rankų. Labai galimas daiktas, kad, klasių kovai Amerikoje paastrėjus, Legijonas suskils. Nes jokių būdu negalima tikėti, kad šimtai tūkstančių darbininkų legijonierių pakęstų Legijone tokią padėtį, kokion nori jį pasukti jo vadai ir kokia buvo laikais prieš Naują Dalybą, kuomet "Legijonas buvo Amerikoje stipriausia streiklaužiška jėga."

AUSTRIJOS SOSTINĖJE VIENOJE

A. VENCLOVA

Kada žmogus įpratęs prie milžiniškų Tarybų Sąjungos plotų, patenka į Vakarų Europą, jį stebina maštų menkumas. Iš tikrųjų, rytą išėdęs į traukinį Berlyne Anhalte stotyje, pietus sutinki ties Drezdenu, netrukus pervažiuoji Čekoslovakijos sieną, o vakare traukinys sustoja Pragoje, Masaryke arba Vilsono stotyje.

Berlyne į Anhaltą stojį mes važiuojame liepingą, ūkanotą rytą. Kur-ne-kur buvo matyti

ANTANAS VENCLOVA

reti sugriautų gatvių žiburėliai, o Anhaltą stotis sutiko mus įgriuvusiu stogu ir sudaužytomis sienomis. Į platformas, kurios seniau saugojo keleivius nuo blogo oro ir vėjo, dabar nekludomai ištisais kibirais pylėsi lietus. Tik kada išvažiuojame iš miesto, lietus surimo, ir mes matėme buvusių mūsų vietas: laukuose dar tebegulėjo sudaužyti sunkveži-

miai, tankai, patrankos. Vietomis matei visiškai sveikus kaimelius. Artėjant prie Drezdenu, didelio pramonės centro, kurio trys ketvirtadaliai per karą amerikiečių buvo subombarduoti, buvo matyti Vokietijos valstiečiai, jau dirbą laukus, nors dar buvo tik pirmoji vasario pusė. Jie arė savo mažus sklypelius, į žagres įsikinkę po karvę, jautį arba arkluką. Paskui mes važiuojame per vadinamąją Saksonijos Šveicariją, pro aukštus ir skardžius Elbos krantus, pro milžiniškas į dangų iškilusias Bastei uolas.

Ties Šoexna traukinys stovi ilgesnį laiką — per čia mes išvažiuojame iš Vokietijos ir patenkame į Čekoslovakiją.

Traukinyje pasirodo čekų muitinės tarnautojai. Jie spaudžia prie mūsų pasų reikalingus štampus. Nuolat girdi nepažįstamą žodį „jezdinka“ ir tik po kurio laiko suvoki, jog čekai taip vadina geležinkelio bilietus.

Pasienio stotyje į mūsų kupė įsėdęs čekas pasirodo labai kalbus, jis mums pasakoja apie Pragę, ir tik po ilgesnių pasakojimų supranti, kad jo dažnai minimi „divadlo“ yra ne kas kita, kaip gausingi Pragos teatrai. Mes išgirdome jo pasakojimą apie vokiečių okupacijos žiaurumus, apie Lidicės pelenus ir kraują. Jo veidas nušvinta, kada jis mini Tarybų Sąjungą, kuri grąžino Čekijai laisvę.

— Pas mus labai myli jūsų kraštą, labai, — kalba jis. — Jeigu ne Tarybų Sąjunga, mūsų tauta nebūtų galėjusi turėti vilties išsivaduoti iš žiauriausios, kruviniausios hitlerinės okupacijos.

Mums be galo patiko puikioji Čekijos sostinė.

Miestas nuo karo veiksmų nukentėjo ne mažiau kaip kiti dideli miestai. Pakliuvęs čia iš sugriautosios Vokietijos, iš karto jautė gilų ir pilną gyvenimo alsavimą. Pilnos žmonių gatvės, didelis judėjimas, nuostabi šviesų simfonija miesto centre vakaro valandomis. Nepaisant pastangų reakcijos, palaikomos iš užsienio, pakreipti Čekoslovakiją į savo orbitą, iš gyvenimo mieste jautė, kad Čekijos tautos giliai supranta istorijos pamokas, kad jos savo išlietu krauju ir kančiomis įsitikino, jog

vienintelis Čekijos kelias — drauge su Tarybų Sąjunga eiti tikrosios demokratijos keliu. Elektromonteris, tašęs elektrą mūsų kambaryje, neblogai kalbėjė rusiškai, mums pasakė:

— Čekoslovakijos liaudžiai per brangiai atsiėjo Minuchenais ir jo padariniai. Mes atstome vokiečių nuo žemės paviršiaus nušluotą Lidicės miestelį. Ir mes nenorime susilaukti šimtų naujų Lidicių. Dėl to mūsų liaudis niekad nesutiks pasiduoti savajai ir tarptautinei reakcijai. Mes žinome naują kelią. Tuo keliu eina mūsų šalis.

Šiuos paprasto darbininko žodžius atsiminė Vienoje, kada visi laikraščiai buvo užversiti pranešimais apie liaudies demokratijos gimimą Čekoslovakijoje, aš supratau, kad mano kalbos bendras išreiškė ne tik savo paties, bet visos savo liaudies pasiryžimą. (Rašytojas A. Venclova buvo Vienoje, kada 1948 m. vasario 25 d. Čekoslovakijoje laimėjo Tautinis frontas ir buvo sudaryta naujoji vyriausybė su Gotvaldu priešakyje. —Red.)

Greitai praėjo tos pora dienų, kurias mes išbuvome auksinėje Pragoje. Taip čekai vadina savo seną, puikų miestą, Jono Huso, Čapeko ir Fučiko miestą, garsų ne tik savo nuostabiais pastatais, tiltais per gražiąją Vltavos upę, bet ir savo laisvės kovų tradicijomis. Su apgailestavimo jausmu mes išvažiuojame iš Pragos į Austrijos sostinę — Vieną.

Kada švarus ir patogus čekiškas traukinys sustojo sugriautoje Šiaurės Vakarų stotyje, viršum miesto švito pilkas paniūręs dangus. 1929 metais, būdamas studentas, lankiausi čia su prof. Balio Sruogos vadovaujama ekskursija. Mano atminty dar nebuvo išdilęs saule užlietų plačių Vienos gatvių vaizdas.

Kiek metų praėjo nuo to laiko... Hitlerio vardo Europa dar nežinojo, nors jau Miunchene, Vienoj ir kitur žygiavo girtų chuliganų gaujos su svastikos ženklais, nors vienonoje kavinėje prie mūsų tada kibo tipukas su kreivom kojom ir pliku pakaušiu, rodydamas svastikos ženklą prie atlapo. Jis įrodinėjo, kad reikią sumušti prancūzus ir išnaikinti žydus. Jau tuo metu Europos kūne augo biau-ri votis, kurios vieni nematė sąmoningai, o kiti nekludomai leido jai augti, kol ji išaugo ligi neregėto dydžio ir sprogo ugnimi, krauju ir nuodais.

Mes sustojome prie didžiulio viešbučio

svarbiausioje miesto arterijoje — Ringe, kuriu jau riedėjo gausingi tramvajai. Bet čia pat, Ringe, aš mačiau amerikų bombų sugedintus puikiuosius operos rūmus, pusiau išdegusį parlamentą, Netoli stovėjo meno istorijos muziejus su bombos numuštu kampu. Ten, ties Kertnerstrase, į dangų kilo Vienos architektūros stebūklas — Stepono bažnyčios bokštas, nors pati bažnyčia irgi buvo išdegusi. Išdegusi buvo ir antroji puiki Vienos bažnyčia dviem aukštais gotikos bokštais — Votivkirche.

— Ach, kaip baisiai išgriauta mūsų puikioji Viena, — girdečiau aš ne kartą dejuojant vieniečius, — Nebėra operos, nebėra Stepono bažnyčios...

Tačiau po to, ką aš mačiau Berlyne, Drezdene ir Leipcige, Minske ir Vilniuje, Vienos išgriovimai man pasirodė labai menki. Atskiri gyvenamieji namai, vertingiausi menų paminklai, Praterio parkas nukentėjo nuo besitraukiančių hitlerininkų padeginėjimų ir nuo amerikiečių aviacijos. Jis galėjo būti jau seniai atstatytas, jeigu Austrijos vyriausybė su Renneriu ir Figliu priešakyje, o taip pat Vienos magistratas iš tikrųjų būtų susirūpinę savo miesto atstatymu.

Juk niekam nėra paslaptis, kad tuojau po Vienos atvadavimo Tarybinė Vyriausybė išskyrė žymias lėšas ir daug medžiagų atstatyti Vienos operai, didžiausiam dramos teatrui, Burgteater ir kt. Bet pinigai kažkur ištirpo, medžiagos tų pat, o sunaikintieji pastatai, kurie miestui reikalingi, kaip vanduo ir oras, užkaldinėtai langais tebestovi ligi šiol. Vieniečiai skundžiasi darbo jėgos stoka. Tačiau užtenka per miestą vidury dienos pereiti ir pažūrėti į šimtus kavinių, kad suprastum, jog puikiausia darbo jėga ten sėdi per dienų dienas, su rintomis minomis ir nuo ankstauro ryto ligi vėlaus vakaro skaito visokiausius laikraščius, kuriuos vokiškai jiems leidžia amerikiečiai, anglai, prancūzai ir jie patys. Kadangi laikraščiai irgi leidžiami pagal seną kapitalistinių kraštų tradiciją — kupini sensacijų, prasimanymų, kasdien stengdamiesi sukurti biurgerių nervus svajinančio įtampimo pranešimais, be to, kiekvienas jų kasdien išgalvoja vis ką nors naujo ir skirtingo — tai skaitymo, o paskui svarstyto susidaro labai daug. Šita publika iš laikraščių stengiasi atspėti Austrijos ir vi-

sos Europos ateitį. Specialūs telegramų agentūrų ir laikraščių korespondentai apie dvi savaites sušilę darbavosi, kasdien pateikdami vis naujas sensacijas apie Asyžiaus Dievo Motiną... O kiek Austrijoje ir kituose Europos kraštuose diena iš dienos įvyksta žmogžudysčių, apipilėjimų, pasismagimų ir nusinuodijimų... Ir visa tai patenka į pirmus laikraščių puslapius — su visomis smulkmenomis, su įvairiais pagražinimais. Šituo jovalu Vienos publika maitinama diena iš dienos. Kinuose vieniečiams rodomas amerikoniškas filmas vardu "Tobulas žmogžudys," kur su visomis smulkmenomis galima pamatyti, kaip vyras susidoroja iš eilės su trimis savo žmonomis — vieną pasmaugia, kitą pakaria, trečią nuuodija. Čia galima matyti garsiąją filmų artistę Marleną Dietrich prancūziškame filme "Marten Rumanjak" — ją vyras irgi pasmaugia, paskui sudegina gražiojoje viloje, o patį vyrą nušauna jo konkurentas — januolis. Gimnazistai arba studentai atvirai pareiškia išmokę nusikaltimų, Vienos ekranuose žiūrėdami kriminalinių amerikoniškų filmų.

Be sensacijų, užmušimų, išžaginimų ir kitokių baisenybių aprašinėjimų neapsieina nei vienas laikraštis. Laikraščiai labai dažnai įveda pranešimus apie savižudystes. Praneša, kad nusižudė kelios senutės ir seneliai čia Zalcburge, čia Lince, čia Insbruke. Tie seniukai žudosi seniai, dar Hitlerio laikais išmėgintu būdu — atsukdami dujų kraną, gerai uždarinėję savo butuose langus ir duris.

Vienoje ant stulpų socialdemokratų lipina plakatus: "Mes nenorime liaudies demokratijos. Mes — ne Čekoslovakija. Mes — Europa." Austrijos liaudis jiems atsako: "O mes norime liaudies demokratijos, ponai socialdemokratai, nes mes norime ne kalorijų, o maisto, mes norime, kad Austrija išsaugotų savo laisvę ir nepriklausomybę, kad joje vyktų sugriauto krašto atstatymas. Ir mes kovosime dėl liaudies demokratijos, vis tiek, ar jums tai patinka, ar ne."

Mes sėdėjome puikioje kino "Skala" salėje tarybiniame Vienos sektoriuje. Po to, kai geriausieji Vienos dramos teatrų aktoriai, iš amerikiečių okupacinės valdžios negavę leidimų K. Simonovo pjesę "Rusų Klausimas" pastatyti teatre, esančiame amerikiečių valdomame sektoriuje, persikėlė į "Skalą," teatras buvo gulte apgultas publikos. Reikėjo matyti

Vienos publiką, kuri daugelyje vietų nutraukdavo vaidintojus audringais plojimais, reikėjo matyti degančias žiūrovų akis, kada scenoje nuskambėdavo aštri replika, nukreipta prieš melą, skleidžiamą Tarybų Sąjungos adresu, kad suprastum: jokia propaganda negali nugaltėti tiesos ir sunaikinti Austrijos dirbančiųjų bei inteligentijos simpatijų socializmo šaliai. Su lygiu dėmesiu, meile ir pritarimu vieniečiai sutinka ir tarybinius filmus — "Aleksandrą Nevskį," "Stalingradą," "Mano Universitetus," "Marytę" ir kitus.

Jau seniai Viena garsėjo, kaip muzikų ir muzikos miestas. Čia savo metu dirbo Mocartas, Haidnas, Bethovenas, Vagneris, Štrausas ir daugelis kitų pasaulio garso muzikų. Miesto aikštės, skverus ir parkus puošia dėkingų tėvyniečių pastatyti paminklai, o miesto kapuose vienoje vietoje gali rasti bent penketo garsųjų muzikų kapus. Ir šiuo metu Viena stengiasi neužleisti niekam savo "muzikos miesto" garbės. Ir šiandien Vienoje gali girdėti nuostabių vadinamųjų Vienos simfonikų ir filharmonikų koncertus, pirmos rūšies dainininkus, orkestrus, ansamblius. Čia dirba pasaulinio vardo dirigentai — Kripsas ir Furchtvenleris, čia operų ir operetų pastatymai pasižymi puikiais balsais, tobula vaidyba ir geru orkestru bei choru. Ir vis dėlto, pabuvojęs Vienos operos ir operetės salėse, išėini kažko ne visai patenkintas. Menka salė, primityvios dekoracijos, pigūs atsitiktiniai kostiumai — visa tai kaip priešingybė primeina puikiuosius Maskvos teatrus, kur vyriausybė nesigaili išlaidų nuostabiems pastatymų apsipavidalinimams, nes teatrai, kaip ir viskas socialistinėje visuomenėje, tarnauja dirbantiesiems. Vienos teatrų pastatymai tartum sukirpti pagal vieną pavyzdį, — nejauti to, ką galima būtų pavadinti gyvu teatru, reikalingu liaudžiai, pašaukti tą liaudį auklėti, kelti, rodyti jai kelią į ateitį. Rimtybų teatrų skaičių nustelbia begalybė įvairiausių naktinių teatrėlių, varjetė, kabaretų su keistais vaidais — "Bokačio," "Kreiva Likarnė," "Paryžiaus Naktis" ir t.t. ir t.t. Čia renkasi vietinę spekuliantų publika, turinti pinigų, amerikiečių, anglų ir prancūzų kareiviai. Šių teatrėlių programa pritaikyta labai žemam skoniui: scenoje šokinėja ir kraiposi nuogos merginos, sau kaulus laužosi akrobatai, publika per prievartą stengiasi juokinti labai lėkšto sąmojo

konferansje. Daugelis šių teatrėlių labai arti-
mi, tiesiog sakant, prostitucijos namams.
Mums, tarybiniams žmonėms, buvo labai keis-
ta matyti tokias scenas. Panaikinus vieno
žmogaus išnaudojamą kito žmogaus, socialis-
tinėje visuomenėje neįmanomas žmogaus par-
davinėjimas, taigi neįmanoma ir prostitucija.
Tuo tarpu Vienoje pavakaremis ir vakarais
pačiame miesto centre prasideda atvira pre-
kyba žmonėmis. Vakare po miestą vaikščioti
netgi ne vienam, o su pora draugų, nėra vi-
sai saugu — iš restoranų ir naktinių lokalių
išsiveržę įkaušę „tikrųjų demokratijų“ kareiv-
viai ir karininkai lengvai gali prakulti ramių
praeivių galvas. Panašaus banditizmo pavyz-
džių prirašyti kasdien daugelis vietinių laik-
raščių.

Vienoje man teko išbūti apie pora mėnesių
laiko. Per tą laiką niekas nepasikeitė: nuo ry-
to ligi nakties pilnos kavinės buvo „bedarbių“,
geriančių juodą kavą su sacharinu ir su van-
deniu. Kaip radome, taip ir palikome nė kiek
nepajudėjusį iš vietos pradėtą meno istorijos
muziejaus remontą. Kaip krapštėsi, mums at-
važiavus didelio pastato griuvėsiuose du ar
trys žmonės, taip jie savo nepabaigiamą dar-
bą tęsė ir mums išvažiuojant. Žmonės de-
javo ir toliau dėl Vienos sugriovimų, dėl korte-
lių, pagal kurias sunku ką nors gauti, laikraš-
čiai kasdien pateikinėjo naujas sensacijas iš
tarptautinės politikos ir vietinių žudynių, api-
plėšimų, nusižudymų. Atrodė, kad miestas
serga valios atrofija, kad jis negali pajudėti
iš savo sustingimo ir abejingumo.

— Apie mus kalba, kad mes, austrai, at-
pratome dėl ko nors kovoti, — kalbėjo man
mūsų šoferis austras. — Sako, austrai seniai
įpratę ne patys rūpintis savo likimu. Kas taip
kalba, užmiršta, kad neskaitant buržuazijos,
kurį visada laukė sau „užtarėjų“ ir „globėjų“
iš užsienio, pas mus yra ir darbininkų su savo
kovos tradicijomis. Kas kovojo prieš Austri-
jos „anšlįsą“? kas Hitleriui priešinosi vokie-
čių okupacijos metu? Ko jis labiausiai neken-
tė, ką jis kankino koncentracijos stovyklose?
Austrijos darbininkus. Austrijos darbininkų

klasę ilgai demoralizavo socialdemokratinė
viršūnė, perdėm supuvusi ir seniai atsisakiusi
nuo revoliucinės kovos. Bet Vienos ir visos
Austrijos darbininkai žino ir tikrąją revoliu-
cinę kovą. Jie tiki savo jėga ir tarptautiniu
darbininkų klasės solidarumu ir tvirtumu.

Aš nustebau šio eilinio žmogaus galvoseną.

— Tai jūsų nuomonė? — paklausiau aš.

— Tai eilinio Austrijos darbininko nuomo-
nė, — atsakė jis.

Aš aplankiau auksinę Pragą. Žvalią, kovin-
gą ir jauną Pragą, iš kurios nesinorėjo iš-
važiuoti. Aš pabuvojau Vienoje, išgriautoje,
išvargintoje ir nužemintoje. Jos bulvaruose
išsprogo medžių pumpurai. Sekmadieniais
tūkstančiai žmonių ėjo ir važiojo į užmiestį,
į Leopoldsbergą ant Dunojaus kranto ir į
garsųjį Vienos mišką.

Aš išvažiavau iš Vienos be gailėsčio jausmo.
Mane traukė ir viliojo toli rytuose duksanti
didžioji šalis — mano tėvynė, gyvenanti pilna-
kraujį, judrų ir gyvą gyvenimą. Ir kada trau-
kinys riedėjo per Vengrijos laukus, kada to-
lumoje pasirodė Budapešto bokštai, kaminai
ir tiltai, aš žinojau, kad mano tėvynė kas
valanda darosi vis arčiau ir arčiau. Ir kada
aš beveik po keturių kelionės mėnesių vėl
patekau į didžiosios Maskvos centrą, pajau-
tau, kaip vėl mane apsiutė gyvas gyvenimas,
verdantis, putojantis, besiliejęs pro kraš-
tus. Aš vėl mačiau miesto didvyrio gatves,
namus ir žmones, laimėjusius pačią sunkiau-
sią mūsų epochos kovą. Šie žmonės statė di-
delį ir laisvą gyvenimą, visam laikui išvaduo-
tį iš bado, priespaudos, apgaulės pančių. Ir
kada lėktuvas pakilo skristi į Vilnių, mano
širdis suvirpėjo iš džiaugsmo. Tartum tamsus
sapnas, mano sąmonėje kilo ir geso išgriautų
Europos miestų fantomai. Prieš mane švito
kylantis mano kraštas, kuris laukė ir mano
rankų, proto ir širdies. Ir aš, žvelgdamas iš
lėktuvo į gimtinės laukus, pats sau kalbėjau:
„Aš grįžtu, aš grįžtu pas tave — gyventi,
dirbti, svajoti, kurti, o mano mylimoji, O ma-
no Lietuva!“

LIETUVAI

ANTANAS JONYNAS

Tėvyne Tu mano! Gimtoji šale!
 Su ašarom praeitį Tavo menu.—
 Tų kryžių, tų kryžių prie vieškelio kelio;
 To vargo, to vargo, to juodo vargelio,
 Daugiau negu Tavo laukuos akmenų.

Suskirdusiom kojom basa per ražienas
 Klampojo tiek šimtmečių liaudis Tava.
 Ir liūdnosios dainos vis blaškėsi slėniais...
 Vargais ir nelaimėm—kryželiais kasdieniais
 Palaiminta buvo mana Lietuva.

Smetonos laikus aš prisimenu šiandien.—
 Varžytinių, krizių, nedarbo laikus...
 Vertelgos ir buožės, "vadais" prisimėtę,
 Užguitą Tėvynę į pražūtį vedę;
 Nualino kraštą, kaip usnys laukus.

Jie šaukė: laisvi, nepriklausomi esam...
 Kalėjimai lūžo grūste užgrūsti.
 Prieš pūvančius vakarus lankstėsi drąsiai
 Naujai išsiritę, buržujai, bedvasiai;
 Iš ten laukė laimės miesčionys tušti.

Iš tų vakarų tiesė Hitleris ranką
 Su kartuvių kilpa, su pliku kardu.
 Per Klaipėdos kraštą riedėjo jo tankai.
 Ir vėlei teutonas grūmojo patrankom...
 Nusėiuvo laukai. Pasidarė gūdu.

Tik mintys nerimdamos sąmonėn grėžės:
 —Nejaugi užgrius ši nelaimė baisi?...
 —Dėgs mūsų sodybos ir miestai mūs gražūs?...
 —Kur laisvė? Ne laisvė,—o tuščias mirazas,—
 Vienintelę tiesą supratom visi.

Ir aiškiai, kaip niekad, išvydome saulę.—
 Viltim suliepsnojo ji mums iš Rytų.—
 —Gana stoviniuoti ir kėsti apgaule!
 —Plėšrių kapitalo žmogėdų pasauly
 Vargingas likimas mažųjų tautų.

* * *

Tarybų Respublika! Lietuva mano!
 Teisingu keliu pasukai Tu andai.
 Mes kovą laimėjom! Laisvi mes gyvenam
 Ir vykdom didįjį penkmečio planą
 Ir nyksta audringojo karo randai!

Tenai, vakaruos,—Europa sunykus...
 Ją "Maršalo planas" pajungė nūnai.
 Ten tyli gamyklos ir dirvos ten plikos...
 O tu, pasipuošusi derliaus vainikais,
 Gyvenimo laime alsuoji pilnai.

Tegul dar ne viskas po karo atkurta,
 Tegul ir statybos našta nelengva,—
 Mes turime laisvę—brangiausiąjį turta,—
 Varžytinių, krizių, nedarbo ir smurto
 Nebijo jau šiandien maža Lietuva.

Tarybų pasauly mes esame drąsūs,—
 Čia mūsų Tėvynė, čia mūsų šeima.
 Vėl metinės Tavo jau, štai, aštuntąsias
 Darbais ir laimėjimais sveikina masės,
 Tėvyne Tu mūsų, karštai mylima.

Rudenio Meliodija

Niauokstos padangė, debesis vaiko
 Įsisiūbavęs vėjas šiaurys.
 Artimas gruodas rudens laiko
 Sniegą ir spiegą tuoj atvarys...

Skęsta purvynė dirvos našlaitės,
 Drykso paniūrę plotai laukų!
 Baugiai dūluoja tolimas šlaitas,—
 Šalta ir tuščia—tuščia, klaiku.

Šnera po kojom lapai sugniužę,
 Dreba sus'traukę medžiai pliki;
 Siaudžia ir gaudžia, rauda giružė,
 Skrenda nusgandus paukštė laki.

Niūkso sukrypę kaimo bakužės...
 Sienos nublukę spingsi aklai,
 Čirpina stogą vėjas įtužęs,
 Blykstelį, einant, lango stiklai.

Žiūriu: vaikiukščiai spokso pro langą,—
 Eit gal į vidų—vis bus smagiau:
 Gal bent išvysiu reginį brangų,
 Taip daug svajojau, taip daug maniau...

Oi, daug svajojau, oi, daug kentėjau!...
 Bet... surakinti paukščiui sparnai...
 Ei, tu, žvarbusis rudensio vėjau,
 Užtelk, kur užtelk reikia senai!...

Jonas Kaškaitis.

STATEMENT OF THE OWNERSHIP, MANAGEMENT, CIRCULATION, ETC., REQUIRED BY THE ACT OF CONGRESS OF AUGUST 24, 1912, AS AMENDED BY THE ACTS OF MARCH 3, 1933, AND JULY 2, 1946.

Of SVIESA, published quarterly at Brooklyn, N. Y., for October 1st, 1948.

State of New York
County of Kings

Before me, a Notary Public in and for the State and county aforesaid personally appeared D. M. Sholomskas, who, having been duly sworn according to law, deposes and says that he is the business manager of the Sviesa and that the following is to the best of his knowledge and belief, a true statement of the ownership, management (and if a daily, weekly, semiweekly or tri-weekly newspaper, the circulation), etc. of the aforesaid publication for the date shown in the above caption, required by the Act of August 24, 1912, as amended by the Acts of March 3, 1933, and July 2, 1946 (Section 537, Postal Laws and Regulations) printed on the reverse of this form, to wit:

1. That the names and addresses of the publisher, editor, managing editor, and business managers are: Publisher American Lithuanian Workers Literary Assn., 46 Ten Eyck St., Brooklyn, N. Y.

Editor, Anthony Bimba, 46 Ten Eyck St., Brooklyn, N. Y.

Managing Editor, Anthony Bimba, 46 Ten Eyck St., Brooklyn, N. Y.

Business Manager, D. M. Sholomskas, 46 Ten Eyck St., Brooklyn, N. Y.

2. That the owner is: (If owned by a corporation, its name and address must be stated and also immediately thereunder the names and addresses of the stockholders owning or holding one per cent or more of total amount of stock. If not owned by a corporation, the names and addresses of the individual owners must be given. If owned by a firm, company or other unincorporated concern, its name and address, as well as those of each individual member, must be given.) American Lithuanian Workers Literary Assn., 46 Ten Eyck St., Brooklyn, N. Y., President, Anthony Bimba, 46 Ten Eyck St., Brooklyn, N. Y. Secretary, D. M. Sholomskas, 46 Ten Eyck St., Brooklyn, N. Y., Treasurer, Dr. J. J. Kashkevich, 530 Summer Ave., Newark, N. J.

3. That the known bondholders, mortgagees, and other security holders owning or holding 1 percent or more of total amount of bonds, mortgages, or other securities are: (If there are none, so state.) None.

4. That the two paragraphs next above, giving the names of the owners, stockholders, and security holders, if any, contain not only the list of stockholders and security holders as they appear upon the books of the company but also in cases where the stockholder or security holder appears upon the books of the

company as trustee or in any other fiduciary relation, the name of the person or corporation for whom such trustee is acting, is given; also that the said two paragraphs contain statements embracing affiant's full knowledge and belief as to the circumstances and conditions under which stockholders and security holders who do not appear upon the books of the company as trustees, hold stock and securities in a capacity other than that of a bona fide owner; and this affiant has no reason to believe that any other person, association, or corporation has any interest direct or indirect in the said stock, bonds, or other securities than as so stated by him.

5. That the average number of copies of each issue of this publication sold or distributed, through the mails or otherwise, to paid subscribers during the twelve months preceding the date shown above is (This information is required from daily, weekly, semiweekly, and tri-weekly newspapers only.)

D. M. SHOLOMSKAS,
Business Manager.

Sworn to and subscribed before me this 21st day of September, 1948.
(Seal)

LILLIAN BELTE
Notary Public in the State of
New York
Residing in Kings County
Kings Co. Clk's No. 699,
Reg. No. 641-B-9

Commission Expires March 30, 1949.